

รายงานผลการวิจัย

เรื่อง ประสิทธิภาพทางเศรษฐศาสตร์ของกลุ่มออมทรัพย์ในเขตภาคเหนือ ตอนบน
Economic Efficiency of Saving groups in upper Northern Region

ได้รับการจัดสรรงบประมาณวิจัย ประจำปี 2554
จำนวน 220,000 บาท

หัวหน้าโครงการ นายอารีย์ เชื้อเมืองพาน
ผู้ร่วมโครงการ นายมนตรี สิงหะวาระ
นายเริงชัย ต้นสุชาติ
นางสาวชนิตา พันธุ์ณี
นายกฤษดา ภัคดี
นายชุมพล รินคำ

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพทางเศรษฐศาสตร์ของกลุ่มออมทรัพย์ในเขตภาคเหนือตอนบน ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักวิจัยและส่งเสริมวิชาการการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ประจำปีงบประมาณ 2554 ผู้วิจัยขอขอบคุณคณะกรรมการผู้พิจารณาการให้ทุน ที่เล็งเห็นถึงคุณประโยชน์ของงานวิจัย ทั้งในส่วนของก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ และเป็นฐานความรู้ในการช่วยพัฒนา กลุ่มออมทรัพย์ให้เกิดความยั่งยืนในอนาคต

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณประธานกลุ่ม รวมไปถึงคณะกรรมการของกลุ่ม ที่เสียสละเวลาในการให้ความรู้และข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่องานวิจัย รวมถึง คณะเศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ที่อนุเคราะห์สถานที่และอุปกรณ์บางอย่างที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยให้เสร็จสิ้นสมบูรณ์

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยชิ้นนี้ จะมีส่วนช่วยให้สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์รวมถึงประธานกลุ่มและผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับประโยชน์ในการนำไปประยุกต์ใช้และเป็นแหล่งข้อมูลพื้นฐานต่อไป

อารีย์ เชื้อเมืองพาน

(ก)

สารบัญ

	หน้า
สารบัญตาราง	ข
สารบัญภาพ	ค
บทคัดย่อ	1
Abstract	2
บทที่ 1 บทนำ	3
ความสำคัญของปัญหา	3
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	6
แนวคิดและทฤษฎี	6
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	29
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	35
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	35
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	36
เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	36
บทที่ 4 ผลการวิจัย	40
บทที่ 5 สรุป และข้อเสนอแนะ	55
สรุปผลการวิจัย	55
ข้อเสนอแนะ	56
เอกสารอ้างอิง	57
ภาคผนวก	60

(ข)

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 เปรียบเทียบกลุ่มออมทรัพย์แต่ละประเภทในเขตภาคเหนือตอนบน ช่วงปี 2548-2550	4
ตารางที่ 2 ตารางแสดงปัจจัยนำเข้าและปัจจัยผลผลิต	36
ตารางที่ 3 ประสิทธิภาพการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ในเขตพื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน กรณีผลได้ต่อขนาดคงที่ (CRS)	40
ตารางที่ 4 ประสิทธิภาพการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ในเขตพื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน กรณีผลได้ต่อขนาดสามารถเปลี่ยนแปลงได้ (VRS)	42
ตารางที่ 5 รูปแบบการบริหารจัดการของกลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพ มุมมองด้านคณะกรรมการ	44
ตารางที่ 6 รูปแบบการบริหารจัดการของกลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพ มุมมองด้านสมาชิก	45
ตารางที่ 7 รูปแบบการบริหารจัดการของกลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพ มุมมองด้านกฎระเบียบ ข้อบังคับ	46
ตารางที่ 8 รูปแบบการบริหารจัดการของกลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพ มุมมองด้านบริหารจัดการและระบบข้อมูล	47
ตารางที่ 9 รูปแบบการบริหารจัดการของกลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพ มุมมองด้านการจัดการทรัพยากรและเงินทุน	48
ตารางที่ 10 รูปแบบการบริหารจัดการของกลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพ มุมมองด้านความโปร่งใส	50
ตารางที่ 11 รูปแบบการบริหารจัดการของกลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพ มุมมองด้านความมีประสิทธิภาพในการบริหารการเงิน	50
ตารางที่ 12 รูปแบบการบริหารจัดการของกลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพ ด้านการพัฒนาขีดความสามารถของกลุ่ม	52
ตารางที่ 13 รูปแบบการบริหารจัดการของกลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพ ด้านการจัดสรรผลประโยชน์ / สวัสดิการ / ผลกำไรของกลุ่ม	53
ตารางที่ 14 รูปแบบการบริหารจัดการของกลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพ แต่ละมุมมอง	54

ให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น แต่ละด้าน

(ก)

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 เส้นพรมแดน โอบล้อมข้อมูล (DEA frontier)	8
ภาพที่ 2 ขั้นตอนของการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน	21
ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดเทคนิคการมีส่วนร่วมแบบ AIC	28
ภาพที่ 4 ประสิทธิภาพการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ในเขตพื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน กรณีผลได้ต่อขนาดคงที่ (CRS)	41
ภาพที่ 5 ประสิทธิภาพการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ในเขตพื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบนกรณีผลได้ต่อขนาดสามารถเปลี่ยนแปลงได้ (VRS)	42

ประสิทธิภาพทางเศรษฐศาสตร์ของกลุ่มออมทรัพย์ในเขตภาคเหนือ ตอนบน

Economic Efficiency of Saving groups in upper Northern Region

อารีย์ เชื้อเมืองพาน¹ มนตรี สิงหะวาระ¹ เรียงชัย ต้นสุชาติ¹ ชนิตา พันธุ์มณี¹
กฤษดา ภักดี¹ ชุมพล รินคำ²

Aree Cheamuangphan¹ Montri Singhavara¹ Roengchai Tunsuchad¹
Chanita Panmanee¹ Kirsda Bhackdee¹ Chumpol Rinkam²

¹ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ 50290

² สำนักวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ 50290

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อทราบถึงประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กรการเงินชุมชนในเขตภาคเหนือตอนบน และ 2) เพื่อทราบถึงปัจจัยและกระบวนการพัฒนาที่ทำให้องค์กรการเงินชุมชนในเขตภาคเหนือตอนบนมีประสิทธิภาพสูงขึ้น โดยกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาคือ กลุ่มออมทรัพย์หลายๆ รูปแบบใน 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เครดิทยูเนียน และธนาคารหมู่บ้าน

ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของกลุ่มออมทรัพย์ พบว่า ภายได้เงื่อนไขผลได้ต่อขนาดคงที่ (Constant return to scale: CRS) กลุ่มออมทรัพย์ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบนส่วนใหญ่มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับน้อย ในขณะที่การวิเคราะห์ประสิทธิภาพภายได้เงื่อนไขผลได้ต่อขนาดสามารถเปลี่ยนแปลงได้ (Variable return to scale: VRS) กลุ่มออมทรัพย์ส่วนใหญ่มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับปานกลาง

สำหรับผลการวิเคราะห์ปัจจัยและกระบวนการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์ที่ส่งผลให้กลุ่มออมทรัพย์มีประสิทธิภาพสูงขึ้น โดยใช้กระบวนการกลุ่ม พบว่า ปัจจัยโดยรวมในด้านการบริหารทรัพยากรและเงินทุน ด้านโครงสร้างและกระบวนการทำงาน ด้านการจัดสรรผลประโยชน์/สวัสดิการ/ผลกำไรของกลุ่ม และด้านการพัฒนาขีดความสามารถของกลุ่มนั้น เป็นปัจจัยที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จในการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ กลุ่มออมทรัพย์ ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

Abstract

The objectives of this research are 1) to understand operational efficiency of community financial organizations in the upper northern area, and 2) to comprehend factors and development processes that increase the efficiency of community financial organizations. The samples in this study are various types of saving groups, such as production savings groups, credit unions and community banks in 8 upper northern provinces.

The result from the efficiency analysis of saving groups found that under constant return to scale condition, most of saving groups in upper northern area have low efficiency level. While the efficiency assessment under variable returns to scale condition indicated that most of saving groups have medium efficiency level.

In order to higher efficiency on each side, the results from factors and development processes analysis found that total factors in resource management and finance, structures and processes, benefits/welfare/profit allocation, and development capability of groups are the key factors leading to success in saving group development.

Keywords: Efficiency, Saving Groups, Key success factors

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันองค์กรทางธุรกิจ, องค์กรทางการเงิน ฯลฯ ต่างอยู่ภายใต้สภาวะการณ์ความผันผวนทางเศรษฐกิจของประเทศ ทำให้หลายองค์กรต้องมีการปรับตัวเพื่อความอยู่รอด บางองค์กรถึงมีการปรับตัวแล้วแต่ไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลงทำให้ต้องปิดกิจการไปหลายแห่งในช่วงไตรมาสแรกของปี พ.ศ. 2552 พบว่ามีสถานประกอบการที่เลิกจ้าง 272 แห่ง ลูกจ้างถูกเลิกจ้าง 23,712 คน โดยภูมิภาคที่สถานประกอบการเลิกจ้างสูงสุดคือภาคกลางจำนวน 96 แห่ง ลูกจ้างถูกเลิกจ้าง 9,056 คน รองลงมาคือ ภาคเหนือ จำนวน 71 แห่ง ลูกจ้างถูกเลิกจ้าง 3,969 คน ปริมณฑล จำนวน 40 แห่งลูกจ้างถูกเลิกจ้าง 7,228 คน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 16 แห่ง ลูกจ้างถูกเลิกจ้าง 1,505 คน กรุงเทพมหานครมีสถานประกอบการเลิกกิจการ 20 แห่งลูกจ้างถูกเลิกจ้าง 1,454 คน ขณะที่ ภาคใต้ จำนวน 29 แห่ง ลูกจ้างที่ถูกเลิกจ้าง 500 คน (กระทรวงแรงงาน, 2552) ทำให้หลายองค์กรตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องมิดัดชนิวัตต์ถึงสภาพขององค์กร เพื่อเป็นสัญญาณเตือนภัยที่สามารถสะท้อนภาพระบบเศรษฐกิจที่แท้จริง ฉะนั้น “การวัดประสิทธิภาพของหน่วยงาน” จึงเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารงานของทุกองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรทางการเงินระดับชุมชน(microfinance) ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเป็นทางเลือกในการสะสมทุนของคนในชนบท เพราะชาวบ้านในชนบทฝากเงินที่สาขาของธนาคารพาณิชย์เพียงประมาณ 1 ใน 3 เท่านั้น ที่เหลือร้อยละ 36 ฝากที่สถาบันการเงินเฉพาะกิจ ร้อยละ 3 ฝากสหกรณ์ฯ ร้อยละ 7 ฝากกลุ่มออมทรัพย์ และที่เหลืออีกร้อยละ 21 ไม่มีบัญชีเงินฝาก (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2550)

องค์กรทางการเงินระดับชุมชน(microfinance) หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “กลุ่มออมทรัพย์” เป็นหน่วยธุรกิจที่มีบทบาทสำคัญในการสะสมทุนในท้องถิ่นเพื่อเป็นแหล่งเงินทุนในการประกอบอาชีพ, ใช้จ่ายในยามฉุกเฉิน ซึ่งเกิดจากการรวมกันของประชาชนทุกคนในชุมชนเอง หรือหน่วยงานภายนอกมาให้การสนับสนุน การสนับสนุนดำเนินการจัดตั้งในช่วงแรก ประสบความสำเร็จอย่างสูงในเชิงปริมาณเพราะมีการจัดตั้งกลุ่มองค์กรการเงินประเภทต่างๆ ในเกือบทุกพื้นที่ แต่พอระยะเวลาผ่านไปกลับพบว่าองค์กรทางการเงินส่วนใหญ่ต้องล้มเลิกกิจการไป มีบางแห่งเท่านั้นที่สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ ซึ่งทำให้ประชาชนในบางพื้นที่เสียโอกาสเข้าถึงแหล่งทุนทำให้ต้องหันไปพึ่งพาเงินกู้้นอกระบบเป็นอันมาก จากการสำรวจเมื่อปี พ.ศ. 2551 โดยกระทรวงการคลังพบว่า คนไทยเป็นหนี้ในระบบรวมกันแล้วถึง 136,750,340,888 บาท ซึ่งสะท้อนให้ถึงความต้องการเงินทุนของประชาชน ซึ่งองค์กรทางการเงินทั่วไปไม่อาจตอบสนองความต้องการได้อย่างทั่วถึง หรืออีก

(4)

นัยหนึ่งอาจจะสะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กรการเงินที่มีกระจายอยู่ในชุมชนที่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการเงินทุนของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างเต็มที่

ภาคเหนือตอนบนก็เป็นอีกพื้นที่หนึ่ง ที่ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งมีรายได้เฉลี่ยอยู่ที่ 4,321 บาท/คน/เดือน ซึ่งน้อยกว่าทุกภาคยกเว้นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2550) ประชาชนส่วนใหญ่ยังมีความยากจน จึงได้รับการสนับสนุนให้มีการจัดตั้งองค์กรการเงินประเภทต่างๆขึ้นในท้องถิ่นทั้งจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน เช่น ธนาคารหมู่บ้าน, กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต และกลุ่มเครดิตยูเนียน เป็นต้น เป้าหมายการจัดตั้งก็คือ เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนให้แก่ประชาชนนำไปเป็นเงินทุนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและครอบครัว แต่เป็นที่น่าสังเกตว่ากลุ่มองค์กรการเงินที่จัดตั้งขึ้นในเขตภาคเหนือตอนบนมีอัตราการขยายตัวค่อนข้างต่ำและบ้างพื้นที่มีการจัดตั้งกลุ่มน้อย ซึ่งจากการสำรวจเบื้องต้นพบว่าการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ขึ้นมาใหม่ ในขณะเดียวกันก็มีกลุ่มที่ล้มเลิกกิจการเป็นจำนวนมากทำให้ยอดของกลุ่มองค์กรการเงินมีจำนวนที่ต่ำ (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบกลุ่มออมทรัพย์แต่ละประเภทในเขตภาคเหนือตอนบน ช่วงปี 2548-2550

จังหวัด	ประเภทขององค์กรการเงิน								
	ธนาคารหมู่บ้าน ¹			กลุ่มเครดิตยูเนียน ²			กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ¹		
	2548	2549	2550	2548	2549	2550	2548	2549	2550
เชียงราย	0	0	0	145	136	252	58	54	42
เชียงใหม่	0	6	6	84	84	158	78	69	64
น่าน	0	2	3	66	104	171	6	6	7
แพร่	3	5	8	85	76	121	4	4	4
พะเยา	51	63	75	49	41	77	5	5	8
แม่ฮ่องสอน	0	0	2	50	54	51	2	6	8
ลำปาง	11	27	31	121	161	147	32	35	32
ลำพูน	6	6	6	138	154	129	2	2	2
รวม	71	109	139	738	811	1,106	191	85	172

ที่มา: ¹ สมาคมนักพัฒนาชาวบ้าน ² ชุมชนสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จำกัด สาขาภาคเหนือ 'ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการ

จากตารางที่ 1 สาเหตุหนึ่งอาจจะมาจาก กลุ่มออมทรัพย์มีประสิทธิภาพการดำเนินงานที่ต่ำ ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนได้อย่างแท้จริง ดังนั้นจึงจำเป็นต้องทำการศึกษาถึง “ประสิทธิภาพของการดำเนินงานของกลุ่มองค์กรการเงินในท้องถิ่น” ว่าในกลุ่มองค์กรการเงินนั้น มีประสิทธิภาพอยู่ ณ ระดับใด สามารถตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริงหรือไม่ และมีปัจจัยอะไรบ้างที่มีผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ในแต่ละระดับ รวมถึงกระบวนการพัฒนาปัจจัยดังกล่าว ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการวาง

แผนการดำเนินงานและยังเป็นเครื่องกำกับดูแล ใฝ่ระวัง และเตือนภัยขององค์กรการเงินชุมชน ที่สำคัญคือ “เพื่อสร้างศักยภาพและความสามารถในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน โดยอาศัยพื้นฐานศักยภาพภูมิปัญญาการจัดการของท้องถิ่นเพื่อให้ชุมชนดำรงอยู่บนพื้นฐานความพอเพียงและมีเศรษฐกิจที่เข้มแข็งและยั่งยืน”

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

- 1) วัดประสิทธิภาพของการดำเนินงานขององค์กรการเงินชุมชนในเขตภาคเหนือตอนบน
- 2) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพและกระบวนการพัฒนาการดำเนินงานองค์กรการเงินชุมชนในเขตภาคเหนือตอนบน

ขอบเขตของโครงการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้จะทำการศึกษากลุ่มออมทรัพย์ที่มีการจัดตั้งมากที่สุดในเขตภาคเหนือตอนบน คือ เครดิตยูเนียน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตและธนาคารหมู่บ้าน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยในครั้งนี้ ผลการวิจัยที่ได้จะสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกของกลุ่ม เพราะ

- 1) ได้ทราบถึงประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กรการเงินชุมชนในเขตภาคเหนือตอนบน
- 2) ได้ทราบถึงปัจจัยและกระบวนการพัฒนาที่ทำให้้องค์กรการเงินชุมชนในเขตภาคเหนือตอนบนมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

อนึ่งเมื่อทำการศึกษาเรียบร้อยแล้ว จะนำผลการศึกษาดังกล่าวนำเสนอต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบการพัฒนาออมทรัพย์แต่ละประเภทเช่น ชุมชนุสสกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย สาขาภาคเหนือ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด เป็นต้น รวมถึงการเผยแพร่ทางสถานีวิทยุ

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร แนวคิดและทฤษฎี

1) แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพ

ประสิทธิภาพของสถาบันการเงินได้มีการขยายอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน Berger and Humphrey (1997) ได้ค้นพบว่า ธนาคารหรือสถาบันการเงินที่มีความมั่นคงจะมีอัตราส่วนของประสิทธิภาพทางเทคนิค (Technical efficiency) เฉลี่ยต่อปีประมาณร้อยละ 77 (มีมัธยฐานอยู่ที่ร้อยละ 82) การประมาณค่าทั้งความมีประสิทธิภาพและความไม่มีประสิทธิภาพมีเครื่องมือที่หลากหลาย อาทิเช่น การวิเคราะห์เส้นพรมแดนเชิงเส้นสุ่ม (Stochastic frontier analysis: SFA) X-efficiency การวิเคราะห์การโอบล้อมข้อมูล (Data envelopment analysis: DEA) เป็นต้น ทั้งนี้ การวิเคราะห์ประสิทธิภาพของสถาบันการเงินส่วนใหญ่โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา อยู่บนพื้นฐานของวิธีการ DEA (Das and Ghosh, 2006)

การประเมินประสิทธิภาพทางเทคนิคของหน่วยตัดสินใจ (Decision-making unit: DMU) หมายถึง ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการเปลี่ยนแปลงปัจจัยการผลิตให้เป็นผลผลิตของหน่วยตัดสินใจนั้น ๆ นั่นคือ แนวคิดนี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อในการวัดนั้นจะต้องมีมาตรฐานที่ประเมินว่าหน่วยตัดสินใจนั้นประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว ในการศึกษาเชิงประจักษ์ที่ผ่านมาจะใช้เทคนิคทั้งพาราเมตริกซ์และเส้นพรมแดนที่เป็นนอนพาราเมตริกซ์ ในการประมาณค่าความมีประสิทธิภาพ โดยเปรียบเทียบกับเส้นพรมแดนที่ดีที่สุด ("Best-practice" frontier) ซึ่งแสดงถึงการจัดสรรทรัพยากรที่เหมาะสม วิธีการพาราเมตริกซ์มักจะเกี่ยวข้องกับการประมาณค่าทางเศรษฐมิติในรูปของฟังก์ชันการผลิต ฟังก์ชันต้นทุน หรือฟังก์ชันกำไร ในทางตรงกันข้าม การวิเคราะห์แบบนอนพาราเมตริกซ์โดยใช้วิธีการโอบล้อมข้อมูล (DEA) กลับไม่มีความจำเป็นต้องเลือกรูปแบบของฟังก์ชันของเส้นพรมแดน แต่จะใช้วิธีการสร้างส่วนประกอบเชิงเส้น (Linear combination) ระหว่างกลุ่มของปัจจัยการผลิตและผลผลิตที่สอดคล้องกัน ซึ่งจะโอบล้อมข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ดังนั้น การวัดประสิทธิภาพโดยใช้วิธีการ DEA จะไม่เกิดปัญหาการสร้างรูปแบบจำลองผิดพลาด (Misspecification)

การวิเคราะห์ DEA เป็นวิธีการโปรแกรมเชิงเส้น ซึ่งประมาณค่าเส้นพรมแดนที่มีประสิทธิภาพที่ถูกสร้างขึ้นจาก เส้นความเป็นไปได้ในการผลิต (Production possibility frontier) ในวิธีการเชิงเส้นเชิงคู่ (Piece-wise linear manner) (Charnes et al., 1995) วิธีการ DEA ก่อนข้างจะ

ขีดขุ่นในด้านปัจจัยการผลิตในแบบจำลองที่อาจมีหน่วยในการวัดที่แตกต่างกันหรือมีลักษณะพื้นฐานที่แตกต่างกัน แต่ในการวิเคราะห์จะได้ค่าความมีประสิทธิภาพในการผลิตออกมาเพียงค่าเดียว (Stanton, 2002) คุณสมบัติที่น่าสนใจของวิธีการนี้ คือ การอนุญาตให้มีเปรียบเทียบปัจจัยการผลิตที่มีความแตกต่างกันในกระบวนการผลิตได้โดยง่าย และค่าคะแนน DEA ซึ่งแสดงถึงความมีประสิทธิภาพในการผลิตนั้นง่ายต่อการวิเคราะห์โดยจะใช้เทคนิคทางเศรษฐมิติมาตรฐานทั่วไปมาวิเคราะห์ นอกจากนี้ ค่าคะแนนความมีประสิทธิภาพที่ได้จากวิธีการ DEA นั้น ยังถูกนำมาใช้ในการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความมีประสิทธิภาพได้ด้วย (Miller and Noulas, 1996; Resti, 1997; and Fried et al., 1999)

แนวคิดอย่างง่ายของวิธีการ DEA ในเชิงคณิตศาสตร์ คือ ประสิทธิภาพของหน่วยการตัดสินใจ (DMU) จะใช้ปัจจัยการผลิตที่แตกต่างกัน n ตัว ในการได้ผลผลิต m ตัว โดยจะถูกวัดในรูปของอัตราส่วนของผลผลิตที่ถ่วงน้ำหนัก (Weighted outputs) ต่อปัจจัยการผลิตที่ถ่วงน้ำหนัก (Weighted inputs) สมมติว่ามีหน่วยการตัดสินใจ N หน่วย การวัดประสิทธิภาพสำหรับหน่วยการตัดสินใจที่ k จะเขียนได้ว่า (Stanton, 2002)

$$\theta_k = \frac{\sum_{i=1}^m u_i y_{ik}}{\sum_{j=1}^n v_j x_{jk}} \quad (1)$$

เมื่อ y_{ik} คือ ผลผลิตที่ i ที่ถูกผลิตโดยหน่วยการตัดสินใจที่ k , x_{jk} คือ ปัจจัยการผลิตที่ j ที่ใช้โดยหน่วยการตัดสินใจที่ k , u_i และ v_j คือ ค่าถ่วงน้ำหนักของผลผลิตที่ i และปัจจัยการผลิตที่ j ตามลำดับ อัตราส่วนความมีประสิทธิภาพสำหรับหน่วยการตัดสินใจที่ k (θ_k) จะถูกทำให้มีค่าสูงสุดภายใต้เงื่อนไข θ_k ต้องน้อยกว่าหรือเท่ากับ 1 และค่าถ่วงน้ำหนักต้องไม่ติดลบ

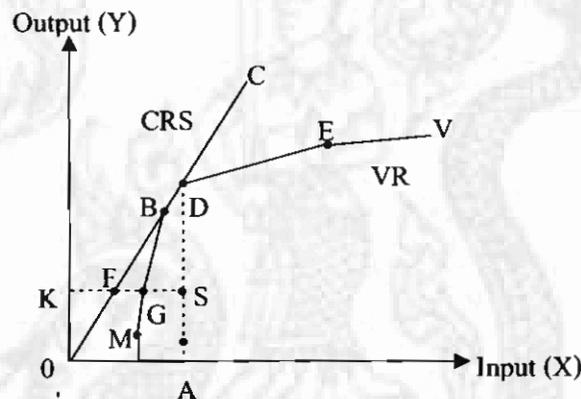
ใช้วิธีการที่พัฒนามาจาก Charnes et al. (1978) โปรแกรมเชิงเส้นแบบแบ่งส่วน (Fractional linear programming) จะถูกเปลี่ยนให้เป็นโปรแกรมเชิงเส้นปกติ (Ordinary linear programming) ดังนี้

Minimize θ_k

$$\text{Subject to } \sum_{r=1}^N \phi_r y_{ir} \geq y_{ik}, \quad i=1,2,\dots,m \quad (2)$$

$$\theta_k x_{jk} - \sum_{r=1}^N \phi_r x_{jr} \geq 0, \quad j=1,2,\dots,n, \quad \phi_r \geq 0 \quad (3)$$

ค่าประสิทธิภาพทางเทคนิค (Technical efficiency: θ_k) ที่ได้ต้องมีค่าอยู่ระหว่าง 0 ถึง 1 ส่วนโปรแกรมเชิงเส้นที่อธิบายในสมการเงื่อนไข (2) และ (3) นั้น จะต้องสมมติว่าเป็นผลได้ต่อขนาดคงที่ (Constant returns to scale: CRS) แต่อย่างไรก็ตามหากใส่ข้อจำกัดเพิ่มเติม เช่น ผลรวมของ ϕ_r จาก 1 ถึง N จะเท่ากับ 1 จะอนุญาตให้ผลได้ต่อขนาดมีการเปลี่ยนแปลงได้ (Variable returns to scale: VRS) แนวคิดการทำงานของ DEA ที่ถูกสร้างขึ้นจากปัจจัย 1 ตัว และผลผลิต 1 ตัว แสดงได้ดังภาพที่ 1

ที่มา: Stanton, 2002.

ภาพที่ 1 เส้นพรมแดน โอบล้อมข้อมูล (DEA frontier)

จากภาพที่ 1 ภายใต้ข้อสมมติ ผลได้ต่อขนาดคงที่ (CRS) เส้นพรมแดนที่ได้คือเส้น OC ในขณะที่ภายใต้ข้อสมมติผลได้ต่อขนาดมีการเปลี่ยนแปลงได้ (VRS) เส้นพรมแดนที่ได้ คือ เส้น MGBDEV ในการประมาณค่า ค่าประสิทธิภาพสำหรับหน่วยการตัดสินใจต่าง ๆ ได้มาจากการเปรียบเทียบระยะทาง (Euclidean distances) จากจุดบนเส้นพรมแดนกับแกน กับระยะห่างจากจุดที่อยู่ภายใต้เส้นพรมแดนกับแกน ยกตัวอย่างเช่น หน่วยการตัดสินใจ B และ D อยู่บนเส้นพรมแดน แสดงว่า หน่วยผลิตทั้งสองมีประสิทธิภาพ ในขณะที่ หน่วยการตัดสินใจ S และ T มีความไม่มีประสิทธิภาพอยู่ด้วย (ไม่ได้อยู่บนเส้นพรมแดน) พิจารณาที่หน่วยการตัดสินใจ S ซึ่งใช้ปัจจัยการผลิตในระดับเดียวกับ D แต่ให้ผลผลิตที่ต่ำกว่า และเมื่อเทียบหน่วยการตัดสินใจ S กับหน่วยการตัดสินใจ F หรือ G จะเห็นว่าผลผลิตที่ได้เท่ากัน แต่ S ใช้ปัจจัยการผลิตที่มากกว่า

จากมุมมองทางด้านเศรษฐศาสตร์ ประสิทธิภาพจะอยู่บนพื้นฐานของระยะทางที่สั้นที่สุด จาก S ไปยังจุดบนเส้นพรมแดน แต่อย่างไรก็ตาม วิธีการวัดรูปแบบนี้มีความยุ่งยากค่อนข้างมาก เนื่องจากเหตุผลทางด้านเทคนิค ดังนั้น การศึกษาส่วนใหญ่จึงมุ่งเน้นบนพื้นฐานของเป้าหมายทางด้านปัจจัยการผลิต (Input-oriented approach) หรือเป้าหมายทางด้านผลผลิต (Output-oriented approach) อย่างใดอย่างหนึ่ง (Stanton, 2002) ยกตัวอย่างเช่น สมมติการพิจารณาอยู่บนพื้นฐานของ

เส้นพรมแดนผลได้ต่อขนาดคงที่ (CRS frontier) วิธีการประมาณค่าประสิทธิภาพ (θ_s) โดยเน้นเป้าหมายทางด้านปัจจัยการผลิตสำหรับหน่วยการตัดสินใจ S คำนวณได้จาก อัตราส่วนของระยะทางระหว่าง KF ถึงระยะทางระหว่าง KS ซึ่งเป็นการวัดอัตราส่วนระดับของการใช้ปัจจัยการผลิตเมื่อได้ผลผลิตเท่ากัน ในทางตรงกันข้าม หากประมาณค่าโดยเน้นเป้าหมายทางด้านผลผลิต ค่าประสิทธิภาพสำหรับหน่วยการตัดสินใจ S (θ_s) คำนวณได้จาก อัตราส่วนของ AD/AS ดังนั้น หน่วยการตัดสินใจที่ไม่มีประสิทธิภาพ เช่น หน่วยการตัดสินใจ S จะให้ค่า θ_s ต่ำกว่า 1 และค่า ϕ_s ที่มากกว่า 1

สำหรับการเลือกตัวแปรที่ใช้ในการศึกษานั้น จะมีอิทธิพลต่อผลลัพธ์ที่ได้ค่อนข้างมาก จึงเกิดปัญหาขึ้นว่าจะเลือกปัจจัยอย่างไรจึงจะเหมาะสม เพราะการวัดต้นทุนหรือผลผลิตในสถาบันการเงินจึงค่อนข้างยากเพราะบริการทางการเงินจำนวนมากถูกผลิตและกำหนดราคาาร่วมกันเป็นกลุ่ม ด้วยเหตุนี้จากงานวิจัยที่ผ่านมาสามารถแบ่งวิธีการออกเป็น 3 วิธี ได้แก่ วิธีการด้านการผลิต (Production approach) วิธีการขั้นกลาง (Intermediation approach) และวิธีการสมัยใหม่ (Modern approach) (Frexias and Rochet, 1997) โดย 2 วิธีการแรกจะประยุกต์ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์จุลภาคแบบดั้งเดิมมาใช้และต้องระบุกิจกรรมของสถาบันการเงินเท่านั้น ในขณะที่วิธีการที่ 3 ใช้ทฤษฎีกลศาสตร์และระบุกิจกรรมเพียงบางส่วน

ภายใต้วิธีการด้านการผลิต (Production approach) ซึ่งคิดค้นโดย Benston (1965) สถาบันการเงินจะถูกมองว่าเป็นผู้ให้บริการแก่ลูกค้า ดังนั้นกลุ่มของปัจจัยการผลิตภายใต้วิธีการนี้คือ ตัวแปรทางกายภาพ เช่น แรงงาน วัสดุดิบ พื้นที่หรือระบบข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น หรือต้นทุนที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยเหล่านี้ และผลผลิตที่ได้คือ การบริการที่ให้แก่ลูกค้า โดยวัดจากจำนวนและรูปแบบของการดำเนินงาน กระบวนการทางด้านเอกสารหรือการให้บริการพิเศษ เป็นต้น สำหรับวิธีการขั้นกลาง (Intermediation approach) สถาบันการเงินจะถูกมองเป็นแหล่งเงินทุนระหว่างผู้ออมและนักลงทุน สถาบันการเงินจะผลิตบริการขั้นกลางผ่านทาง การรับเงินฝากและการกู้เงินต่างๆ รวมถึงทรัพย์สินในรูปของดอกเบี้ยรับจากการกู้เงิน หลักทรัพย์ และการลงทุนอื่น ๆ ในวิธีการนี้ ปัจจัยการผลิตประกอบไปด้วยค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานและดอกเบี้ยจ่าย ในขณะที่เงินกู้และหลักทรัพย์หลักอื่น ๆ จะถูกนับเป็นผลผลิต แต่อย่างไรก็ตาม ในงานวิจัยจำนวนมากที่ผ่านมาส่วนใหญ่เกิดความขัดแย้งกันในเรื่องของตัวแปรเงินฝากที่สามารถถูกจัดให้อยู่ทั้งในด้านปัจจัยการผลิตและผลผลิต สำหรับวิธีการสมัยใหม่ (Modern approach) หรือเรียกอีกอย่างว่า วิธีการทางด้านการดำเนินงาน (Operating approach) จะพยายามหาผลรวมของความเสีย ต้นทุน และคุณภาพของการให้บริการ มุมมองใหม่ของวิธีการนี้ที่แตกต่างจากวิธีการอื่น ๆ คือ คุณภาพสินทรัพย์ของสถาบัน

การเงิน และความน่าจะเป็นที่จะเกิดความล้มเหลวซึ่งแสดงออกมาในรูปของต้นทุน โดยการนำเสนอที่ดีที่สุดอยู่ในรูปแบบของวิธีการ CAMEL ซึ่งย่อมาจาก ความเพียงพอของเงินทุน (Capital adequacy) คุณภาพของสินทรัพย์ (Asset quality) การจัดการ (Management) รายรับ (Earnings) และสภาพคล่อง (Liquidity) ส่วนประกอบใน CAMEL ได้มาจากตารางทางการเงินของสถาบันการเงิน และถูกใช้เป็นตัวแปรในการวิเคราะห์การดำเนินงาน (Das and Ghosh, 2006) นอกจากนี้ วิธีการทางด้านการดำเนินงาน (Operating approach) จะมองว่าสถาบันการเงินเป็นหน่วยธุรกิจที่มีวัตถุประสงค์ในการสร้างรายได้จากต้นทุนรวม (Leightner and Lovell, 1998) ดังนั้น ปัจจัยการผลิตประกอบด้วย ค่าใช้จ่ายรวมทั้งหมด ทั้งดอกเบี้ยจ่ายและค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ในขณะที่ผลผลิต ประกอบด้วย รายรับรวม ได้แก่ดอกเบี้ยรับ และรายรับที่ไม่ใช่ดอกเบี้ย

2) แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่ม

2.1) แนวความคิดของนักจิตวิทยา

เกรกซ์ และคณะ ให้ความหมายของกลุ่มว่า กลุ่ม หมายถึง การที่มีคนที่มีพื้นฐานบางอย่างซึ่งจะนำไปสู่การกระทำร่วมกัน ซึ่งพื้นฐานดังกล่าวประกอบไปด้วย

(1) มีอุดมคติในการรวมกลุ่มร่วมกันคือมีความเชื่อคุณค่าและบรรทัดฐานซึ่งจะนำไปสู่การกระทำร่วมกัน

(2) มีสัมพันธภาพในกลุ่มอย่างมีอิสระและการแสดงพฤติกรรมของสมาชิกแต่ละคนจะมีอิทธิพลต่อกัน

นอกจากนี้ บรอดเบค อธิบายว่ากลุ่มคือ การรวมกันของปัจเจกบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน ความเกี่ยวข้องนั้นมีลักษณะที่แน่นอนกล่าวคือ สามารถเห็นได้และชนิดของความเกี่ยวข้องนั้นจะขึ้นอยู่กับหรือจะชี้ให้ทราบถึงชนิดของกลุ่มว่าเป็นครอบครัว ผู้พึ่ง สหภาพแรงงานหรือฝูงชน

2.2) แนวคิดของนักสังคมวิทยา

เซอร์ฟ ให้ความหมายของ “กลุ่ม” ในฐานะที่กลุ่มเป็นหน่วยทางสังคมว่ากลุ่มจะต้องมีลักษณะ ดังนี้

(1) มีสมาชิกอยู่จำนวนหนึ่งซึ่งสมาชิกแต่ละคน จะต้องมีบทบาทอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะภายในช่วงระยะเวลาที่กำหนดเอาไว้ไม่มากนักน้อย กล่าวคือจะมีการพึ่งพาอาศัยกันหรือมีความสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม

(2) มีค่านิยมและบรรทัดฐานที่แสดงออกมาได้อย่างแน่นอน ซึ่งค่านิยมและบรรทัดฐานนี้จะเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความรู้สึกนึกคิด แรงบันดาลใจ และวัตถุประสงค์

ในการรวมกลุ่มของสมาชิกหรือผลต่อผลสำเร็จของกลุ่มหรือเป็นเครื่องกำหนดสิ่งที่พึงปรารถนาของกลุ่ม

2.3) ทฤษฎีสถาน (field theory) ของ เคิร์ท เลวิน

ทฤษฎีนี้มีแนวความคิดที่สำคัญสรุปได้ดังนี้

- (1) พฤติกรรมจะเป็นผลมาจากพลังความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่ม
- (2) โครงสร้างของกลุ่ม จะเกิดจากการรวมกลุ่มของบุคคลที่มีลักษณะแตกต่างกัน
- (3) การรวมกลุ่มแต่ละครั้ง จะต้องมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่มโดยเป็นปฏิสัมพันธ์ในรูปการกระทำ (act) ความรู้สึก (feel) และความคิด (think)
- (4) องค์ประกอบต่าง ๆ จะก่อให้เกิด โครงสร้างของกลุ่ม แต่ละครั้งซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของสมาชิกในกลุ่ม
- (5) สมาชิกในกลุ่มจะมีการปรับตัวเข้าหากัน และพยายามช่วยกันทำงานซึ่งการที่บุคคลพยายามปรับบุคลิกภาพของคนที่มีแตกต่างกันนี้จะก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และทำให้เกิดพลังหรือแรงผลักดันของกลุ่มที่ทำให้การทำงานเป็นไปได้ด้วยดี

2.4) ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ (interaction theory) ของ เบสส์ โอมาน และไวท์

แนวความคิดพื้นฐานของทฤษฎีนี้คือ

- (1) กลุ่มจะมีความสัมพันธ์ โดยการกระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง (activity)
- (2) ปฏิสัมพันธ์จะเป็นปฏิสัมพันธ์ทุก ๆ ด้านคือปฏิสัมพันธ์ทางร่างกาย (physical interaction) ปฏิสัมพันธ์ทางวาจา (verbal interaction) และปฏิสัมพันธ์ทางจิตใจ (emotion interaction)
- (3) กิจกรรมต่างๆที่กระทำผ่านการมีปฏิสัมพันธ์นี้จะก่อให้เกิดอารมณ์ความรู้สึก (sentiment) ขึ้น

2.5) ทฤษฎีระบบ (system theory)

ทฤษฎีนี้มีแนวคิดที่สำคัญคือ

- (1) กลุ่มจะประกอบด้วย โครงสร้างหรือระบบซึ่งจะมีการแสดงบทบาทและการกำหนดตำแหน่งหน้าที่ของสมาชิกอันถือว่าการลงทุน (input) เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ (output) อย่างใดอย่างหนึ่ง
- (2) การแสดงบทบาทตำแหน่งและหน้าที่ของสมาชิกจะกระทำได้โดยการสื่อสารระหว่างกัน (communication) และจากการเปิดตัวเองในกลุ่ม (open system)

2.6) ทฤษฎีสังคมมิติ (social metric orientation) ของโมเรโน

ทฤษฎีนี้มีแนวคิดที่สำคัญดังต่อไปนี้

(1) การกระทำและจริยธรรม หรือขอบเขตการกระทำของกลุ่มจะเกิดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่มซึ่งจะศึกษาได้โดยให้สมาชิกเลือกสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกัน (interpersonal choice)

(2) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาความสัมพันธ์คือการแสดงบทบาทจำลอง (role playing) หรือใช้เครื่องมือวัดการเลือกทางสังคม (social metric test)

2.7) ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (psychoanalytic orientation) ของซิกมันด์ ฟรอยด์

ทฤษฎีนี้มีแนวคิดที่สำคัญคือ

(1) เมื่อบุคคลอยู่รวมกันเป็นกลุ่มจะต้องอาศัยความ จูงใจ (motivation process) ซึ่งอาจเป็นรางวัลหรือผลจากการทำงานในกลุ่ม

(2) ในการรวมกลุ่มบุคคลจะมีโอกาสแสดงตนอย่างเปิดเผยหรือพยายามป้องกันปิดบังตนเอง โดยวิธีต่าง ๆ (defense mechanism) การใช้แนวคิดนี้ในการวิเคราะห์กลุ่มโดยให้บุคคลแสดงออกตามความเป็นจริง โดยใช้วิธีการบำบัดทางจิต (therapy) ก็จะช่วยให้สมาชิกในกลุ่มเกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น ได้ดียิ่งขึ้น

ดังนั้น ความหมายของกลุ่มตามแนวความคิดนี้ก็คือ การรวมตัวของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ที่มีบรรทัดฐาน (norm) สถานภาพ (status) และบทบาท (role) ที่เหมือนและใกล้เคียงกัน โดยมีปฏิสัมพันธ์นามธรรม (abstract interaction) และปฏิสัมพันธ์รูปธรรม (concrete interaction) ระหว่างกันอันนำไปสู่พลังอำนาจและแรงเสริมโดยรวม ที่มีทิศทางตามวัตถุประสงค์และพฤติกรรมที่กำหนดเป็นข้อตกลงระหว่างกัน

3) แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นชุมชน

3.1) ประเวศ วชิ

“ชุมชนมีหลายแบบ ไม่จำเป็นต้องหมายถึงกลุ่มคนใหญ่มาอยู่รวมกันภายในอาณาบริเวณเดียวกัน แต่อยู่ที่การที่คนกลุ่มหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน”

3.2) Kemp

“ความเป็นชุมชนไม่ได้จำกัดเฉพาะในเขตหมู่บ้าน แต่หากหมายถึงเครือข่ายของความสัมพันธ์ที่กว้าง”

3.3) อานันท์ กาญจนพันธุ์

“ความเป็นชุมชน หมายถึง การมีส่วนร่วมของกลุ่มคนในการจัดการทรัพยากร ภายใต้อาณัติสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและรัฐ”

4) แนวคิดเกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของชุมชน

4.1) กาญจนา แก้วเทพ

“ในหมู่บ้านที่เผชิญปัญหาเศรษฐกิจ สังคมและธรรมชาติ มักจะมีกลุ่มชาวบ้านกลุ่มหนึ่งออกมารวมตัวกันเพื่อพยายามสรรพกำลังต่างๆ ทั้งจากภายในหมู่บ้านหรือต่างท้องถิ่น เพื่อทำการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น โดยอาศัยแนวทางของการพึ่งพิงตนเอง การมีกลุ่มเช่นนี้ทำให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้”

4.2) อนุชาติ พวงสำลี

“การที่ผู้คนหันหน้ามารวมกันเพื่อเผชิญกับปัญหา ด้วยความตั้งใจในเป้าหมายเดียวกัน บ่มทำให้ชุมชนดังกล่าวเข้มแข็งและเป็นสังคมที่มีคุณภาพ ซึ่งแตกต่างจากการสร้างภาพลวงตาโดยการสร้างกิจกรรมพัฒนาโดยมีผู้เข้าร่วมมากมาย สุดท้ายกลายเป็น เฮอร์คิวลีส”

4.3 Goldsmith

“องค์กรชุมชนหรือองค์กรประชาชนถือเป็นกลไกที่สำคัญยิ่งในกระบวนการสร้างชุมชนให้เข้มแข็งและมีคุณภาพ เพราะองค์กรชุมชนเป็นฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน”

4.4) สมพันธ์ เตชะอธิกและคณะ

ได้ให้ความหมายขององค์กรชุมชนไว้หลากหลายเช่น

(1) องค์กรชุมชนในความหมายของการรวมตัวกันทำกิจกรรมในหมู่บ้าน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มผู้ปลูกผักปลอดสารพิษ เป็นต้น

(2) องค์กรชุมชนในความหมายของการประสานกิจกรรมที่เหมือนกันในต่างหมู่บ้าน ในลักษณะเครือข่าย เช่น เครือข่ายกลุ่มผู้ปลูกผักปลอดสารพิษ เป็นต้น

(3) องค์กรชาวบ้านในความหมายของการต่อรองกับนโยบายของรัฐ เช่น สหประชาเกษตรกรรายย่อย เป็นต้น

5) แนวคิดอื่น ๆ เกี่ยวกับการศึกษาวิจัยชุมชน

แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาชุมชนอื่นๆ นอกจากแนวคิดเชิงระบบยังมีอีกหลายแนวคิด ซึ่งนักศึกษาย่อมหาอ่านได้จากหนังสือ และตำรา ตลอดจนบทความด้านการพัฒนาชุมชน ตัวอย่างของแนวคิดเรื่องการศึกษาชุมชนและการวิเคราะห์ชุมชนที่นำเสนอต่อไปนี้เป็น (สนธยา พลศรี : 2545)

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาชุมชนและชุมชนศึกษา

การศึกษาชุมชน (Community study) หมายถึง การสำรวจและศึกษาวิเคราะห์ความจริงในข้อมูลต่างๆ ของชุมชน ทั้งในด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง ปัญหาและความต้องการของประชาชนในชุมชน เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทาง ในการพัฒนาชุมชนต่อไป

1) ประเภทของการศึกษาชุมชน

การศึกษาชุมชนอาจแบ่งออกได้ 2 ประเภท คือ

(1) การศึกษาเฉพาะด้าน (Topical community study) เป็นการศึกษาชุมชนในด้านใดด้านหนึ่ง หรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เท่านั้น เช่น สุขภาพอนามัย การศึกษา การเกษตร ศาสนา ระบบเครือญาติ เป็นต้น

(2) การศึกษาทั่วไป (General Community Study) เป็นการศึกษาชุมชนอย่างกว้างขวางหรือหลายๆด้านพร้อมๆกัน (सानิตย์ บุญชู, 2525:2)

2) ความมุ่งหมายของการศึกษาชุมชน

การศึกษาชุมชนมีความหมายดังต่อไปนี้

- (1) เพื่อทราบข้อมูลพื้นฐานต่างๆ ของชุมชน
- (2) เพื่อทราบปัญหาต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน
- (3) เพื่อทราบความต้องการต่างๆ ของประชาชนในชุมชน
- (4) เพื่อทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในชุมชน และความสัมพันธระหว่างประชาชนในชุมชนกับหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ทั้งในและกับภายนอกชุมชน
- (5) เพื่อทราบถึงความเชื่อ ค่านิยม เจตคติ ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมต่างๆ ของประชาในชุมชน
- (6) เพื่อทราบถึงศักยภาพหรือขีดความสามารถของชุมชน เช่น ผู้นำกลุ่มองค์กรสถาบันต่างๆ ทรัพยากรทั้งที่เป็นคนและวัตถุ เป็นต้น

3) วิธีการศึกษาชุมชน

การศึกษาชุมชนมีวิธีการศึกษาหลายวิธี วิธีการซึ่งเป็นที่นิยมโดยทั่วไป มีดังต่อไปนี้

(1) การสังเกต (Observation) การสังเกตเป็นการศึกษาชุมชนเพื่อทราบถึงข้อมูลเบื้องต้นโดยตรงของชุมชน ด้วยการบันทึกสภาวะการณ์ที่เป็นจริงตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้นหรือรวบรวมเอาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญมาบันทึกไว้เป็นข้อมูลเบื้องต้น อีกด้วย อาจจะโดยใช้วิธีการสังเกตแบบง่ายๆ โดยผู้สังเกตไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในสภาวะการณ์ (Non-participant Observation) หรือผู้สังเกตเข้าไปมีส่วนร่วมในสภาวะการณ์ ก็ได้ (participant Observation) ในการสังเกตชุมชน อาจใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์ต่างๆช่วยในการสังเกตด้วยก็ได้ เช่น สมุดบันทึกประจำวัน ภาพถ่าย แผนที่ เป็นต้น

(2) การสัมภาษณ์ (Interview) การสัมภาษณ์เป็นกระบวนการสื่อสารระหว่างบุคคลด้วยการพบปะกับผู้ให้ข้อมูลโดยตรง ซึ่งอาจจะโดยการใช้คำพูด ท่าทาง ลักษณะ และความรู้สึกที่แสดงออกได้ เป็นวิธีการที่เหมาะสมในการศึกษาชุมชนจากเด็กๆ และผู้ไม่รู้หนังสือมาก โดยทั่วไปการสัมภาษณ์มี 3 รูปแบบ คือ การสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่ม (Individual or Grouped Interview) การสัมภาษณ์แบบมาตรฐาน (Standardized or Structured Interview) ซึ่งกำหนดคำถามไว้อย่างแน่นนอนล่วงหน้า และการสัมภาษณ์แบบไม่มีคำถามที่แน่นนอน (Unstructured Interview) ในการสัมภาษณ์ที่ดัดนั้น ผู้สัมภาษณ์ต้องเตรียมการล่วงหน้า ทั้งความรู้ในเรื่องที่จะถาม การเลือกและเตรียมผู้ที่จะให้สัมภาษณ์คำถามและภาษาที่ใช้บรรยากาศในขณะที่สัมภาษณ์ เป็นต้น ข้อจำกัดของการสัมภาษณ์ก็คือสิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย แรงงานและเวลามาก ผู้ศึกษามีความยุ่งยากในการเตรียมการ เกิดอคติหรือ ลำเอียงได้ง่ายและถ้าใช้ผู้สัมภาษณ์หลายๆคนแล้ว จะควบคุมให้อยู่ในมาตรฐานเดียวกัน ได้ยาก

(3) การใช้แบบสัมภาษณ์ (Questionnaire) แบบสอบถามเป็นคำถามหรือชุดของคำถามซึ่งสร้างขึ้นอย่างมีกฎเกณฑ์ เพื่อให้รวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่ต้องการ ซึ่งผู้ศึกษาอาจศึกษาด้วยตัวเอง หรือให้คนอื่น ไปศึกษาแทนหรือส่งแบบสอบถามไปให้ตอบก็ได้ ดังนั้น การศึกษาชุมชนโดยใช้วิธีตอบแบบสอบถาม จึงใช้กับคนที่อ่านหนังสือออกและเขียนหนังสือได้เท่านั้น อาจเป็นแบบสอบถามแบบปลายปิด (Closed Ended Question) คือ ให้คำถามตามที่กำหนดคำตอบไว้ให้ตอบไว้ให้เลือกเท่านั้นหรืออาจจะเป็นคำถามปลายเปิด (Open Ended Question) คือเปิดโอกาสให้ผู้ตอบได้ตอบคำเองโดยอิสระได้ ถ้าต้องการทราบเจตคติหรือความคิดเห็นเป็นสำคัญ ในการใช้แบบสอบถามเพื่อทำการศึกษาชุมชนนั้น ข้อที่ควรระวังเป็นอย่างยิ่งคือ การสร้างแบบสอบถาม ซึ่งต้องให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ และครอบคลุมในสิ่งที่จะศึกษาทั้งหมดเนื่องจากผู้ทำการศึกษาชุมชนอาจจะไม่มีโอกาสได้พบกับกลุ่มประชากรที่ศึกษาได้เสียก็ได้

(4) การศึกษาจากผู้รู้และแหล่งวิชาการต่างๆทั้งเป็นบุคคล เช่น นักวิชาการ หรือผู้ที่มีความรู้ ผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องนั้นๆ และจากเอกสารข้อมูลต่างๆที่หน่วยราชการต่างๆ ได้

ศึกษาไว้แล้ว เช่นรายงานผลการศึกษาวิชาเรื่องนั้นๆ ผลการสำรวจ ข้อมูลของหน่วยราชการต่างๆ เป็นต้น

(5) การสำรวจ (Surveys) เป็นการศึกษาชุมชนโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ เข้าช่วยและอย่างมีระบบ ซึ่งอาจใช้วิธีอื่น ๆ ร่วมกัน เช่น การทำแผนที่ การถ่ายรูป การสัมภาษณ์ การบันทึก การสืบประวัติ การชูดค้น โบราณคดี เป็นต้น

(6) การวิจัย (Research) การวิจัยเป็นการค้นหาความรู้ ความจริงที่เชื่อถือได้ โดยใช้วิธีการที่เป็นระบบแบบแผนทางวิทยาศาสตร์ เพื่ออธิบายความรู้ ความจริง ที่ทำการศึกษานั้น และนำผลที่ได้ไปสร้างกฎเกณฑ์ทฤษฎีต่างๆ เพื่อนำไปใช้ในการอ้างอิง และเป็นการทำให้สามารถทำนายและควบคุมการเกิดปรากฏการณ์ต่างๆ ได้ การวิจัยมีขั้นตอน ดำเนินงานเป็นลำดับ คือ

- 6.1) การเลือกหัวข้อปัญหา
- 6.2) การศึกษาค้นคว้าทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
- 6.3) การให้คำจำกัดความปัญหาที่ศึกษา
- 6.4) การสร้างสมมติฐานในการศึกษา
- 6.5) การพิจารณาขัดเกลาปัญหาและสมมติฐาน
- 6.6) การพิจารณาแหล่งที่มาของข้อมูล
- 6.7) การวางรูปแบบการวิจัย
- 6.8) การสร้างเครื่องมือในการวิจัย
- 6.9) การทดลองและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ
- 6.10) การเลือกสุ่มตัวอย่างและขนาดของตัวอย่าง
- 6.11) การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 6.12) การจัดกระทำข้อมูล
- 6.13) การเขียนรายงานการวิจัย
- 6.14) การเผยแพร่ผลวิจัย

การจะเลือกวิธีใดไปใช้ในการศึกษาชุมชนนั้น ต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ กลุ่มคนที่ทำการศึกษาและข้อมูลที่ต้องการ จึงไม่สามารถกำหนดได้ว่าวิธีการใดเป็นวิธีที่ดีที่สุดในการศึกษาชุมชน

4) หลักในการศึกษาชุมชน

ทองคูณ หงส์พันธุ์ (ม.ป.ป. : 107) ได้เสนอหลักการชุมชนไว้ 5 ประการ

ดังนี้

- (1) ต้องศึกษาต่อเนื่องกันไปตลอดเวลา
- (2) ใช้วิธีการหลายๆวิธี และการทดลองทำหลายๆครั้ง
- (3) ใช้วิธีวิทยาศาสตร์ โดยเริ่มจากการตั้งจุดมุ่งหมาย การวางโครงการ การลงมือกระทำและการประเมินผล ตามลำดับ
- (4) ใช้หลักฐาน วัสดุ อุปกรณ์ อย่างเพียงพอ และใช้อุเบกขาในการพิจารณา
- (5) สร้างความรู้สึกรักและความสัมพันธ์อันดีต่อผู้ที่ศึกษา เพราะมีโอกาสได้ข้อมูลที่แท้จริงมากขึ้น

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ปัญหาชุมชน

การพัฒนาชุมชนโดยแท้จริงแล้วก็คือ การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนนั่นเอง ดังนั้น การวิเคราะห์ปัญหาชุมชนจึงเป็นขั้นตอนที่ต้องดำเนินการต่อเนื่องจากการศึกษาชุมชน ดังนี้

- 1) ประเภทของปัญหาชุมชน ปัญหาต่างๆในชุมชนนั้นมีมากมายหลายปัญหา แต่อาจจะจำแนกตามลักษณะของปัญหาได้ 5 ประเภท คือ
 - (1) ปัญหาด้านเศรษฐกิจ เช่น ความยากจน ขาดเงินทุน ผลผลิตมากกว่า เป็นต้น
 - (2) ปัญหาด้านสังคม เช่น การเพิ่มของประชากรมาก ค่อยการศึกษา เป็นต้น
 - (3) ปัญหาด้านวัฒนธรรม เช่น วัตถุนิยม การรับวัฒนธรรมตะวันตกมากเกินไป เป็นต้น
 - (4) ปัญหาด้านการเมืองการปกครอง เช่น การซื้อสิทธิ์ขายเสียง การไม่มีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นต้น
 - (5) ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย

2) ระดับของปัญหาชุมชน ปัญหาต่างๆในชุมชนนั้น อาจจะจัดลำดับความรุนแรงหรือความจำเป็นเร่งด่วนได้ 3 ระดับ คือ

- (1) ปัญหาที่เกิดจากความต้องการที่แท้จริง (Felt needs) เป็นสิ่งที่ชาวบ้านรู้สึกว่ามีภาวะเดือดร้อนมากที่สุด ต้องขจัดให้หมดไป ควรเริ่มแก้ไขปัญหาที่มาจากความต้องการที่แท้จริงของชุมชนก่อน
- (2) ปัญหาที่เกิดจากความต้องการที่มีความรุนแรงน้อยมาก (Unfelt Needs) เป็นปัญหาซึ่งเกิดจากความต้องการของชุมชนที่อาจจะรู้สึกว่าเป็นข้อขัดข้องเดือดร้อนบ้าง แต่ยังไม่

เห็นถึงความจำเป็น ที่จะทำการแก้ไขได้ทันทีทันใด ต้องให้การศึกษา แนะนำให้เห็นถึงคุณและโทษของสิ่งเหล่านั้น จนประชาชนยอมรับว่าเป็นความต้องการที่จำเป็นที่สุดก่อน จึงจะได้รับความร่วมมือในการพัฒนาเป็นอย่างดี

(3) ปัญหาที่เกิดจากความต้องการที่ประชาชนไม่รู้สึกรู้สึกร้อน (Unaware Needs) เป็นปัญหาที่ประชาชนประสบอยู่ แต่ไม่รู้ว่าเป็นปัญหาและควรแก้ไข ต้องให้การศึกษา แนะนำอย่างมาก ต้องอดทนและใช้เวลานาน จึงสามารถทำให้ประชาชนยอมรับว่าเป็นปัญหาและร่วมกันขจัดให้หมดไป (พัฒน์ สุจันง และคนอื่นๆ, 2524:71)

3) ขั้นตอนของการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน ในการวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน อาจมีขั้นตอนในการวิเคราะห์ที่สำคัญ 3 ขั้นตอน คือ การค้นหาปัญหาที่แท้จริง การค้นหาสาเหตุของปัญหาและการแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหา

(1) การค้นหาปัญหาที่แท้จริงของชุมชน ในขั้นตอนของการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนนั้น เมื่อพบปัญหาแล้วจะต้องนำมาวิเคราะห์อย่างละเอียดอีกครั้งหนึ่งว่าเป็นปัญหาที่แท้จริง ก่อให้เกิดความเดือดร้อนหรือความไม่สะดวกสบายให้แก่ชุมชนหรือไม่ เพราะปัญหาที่แท้จริงจะต้องเป็นข้อเดือดร้อนที่ชุมชนส่วนรวมประสบอยู่จริงๆและมีความเห็นพ้องกันว่ามีความจำเป็นที่จะต้องช่วยกันแก้ไขหรือกำจัดให้หมดไปนั่นเอง การค้นหาปัญหาที่แท้จริงของชุมชน อาจดำเนินการได้ โดยใช้หลักเกณฑ์ช่วยในการพิจารณา ซึ่งมี 4 หลักเกณฑ์ คือ

- ความร้ายแรงเร่งด่วน กล่าวคือ เป็นปัญหาที่อยู่ในสภาพหนัก มีผลเสียร้ายแรงและเป็นอันตราย ต้องแก้ไขโดยรีบด่วน
- ผลกระทบต่อคนส่วนมาก ปัญหาที่แท้จริงจะต้องเป็นปัญหาที่สร้างความเดือดร้อนให้กับคนในชุมชนเป็นจำนวนมาก ไม่ใช่เพียงไม่กี่คนเท่านั้น
- การยอมรับของชุมชน ปัญหาที่แท้จริงจะต้องเป็นที่ยอมรับของคนส่วนมากว่าเป็นปัญหาของชุมชน ต่างตระหนักว่าต้องร่วมกันแก้ไขให้หมดสิ้นไป
- ผลเสียหายในอนาคต ปัญหาที่แท้จริงเป็นปัญหาซึ่งถ้าปล่อยไว้ โดยไม่ทำการแก้ไขแล้ว จะมีผลกระทบทำให้เกิดความเสียหายต่อชุมชนในอนาคตเป็นอย่างมาก

การใช้ข้อมูลตัวชี้วัด เป็นการนำข้อมูลตัวเลข ซึ่งเป็นสถิติต่างๆมาเปรียบเทียบสถานะปัญหา กับสถานะปกติ ซึ่งอาจจะแสดงเป็นอัตราส่วนร้อยละ สัดส่วน หรือแสดงเป็นปริมาณ ตัวเลข หรืออาจใช้เกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน (จ.ป.ฐ) เป็นข้อมูลชี้วัด เป็นต้น มีแนวทางบางประการในการพิจารณา ดังนี้

I. ต้องวิเคราะห์ด้วยความเป็นกลางและมองการณ์ไกล คือ ปราศจากอคติ และลำเอียง

II. ต้องระบุปัญหาที่จะทำการศึกษาวิเคราะห์ให้ชัดเจน ไม่กว้างเกินไปเพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์และวางแผนแก้ปัญหาต่อไป

III. การค้นหาและระบุปัจจัยที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดปัญหานั้นๆขึ้น และมองเห็นสาเหตุได้อย่างชัดเจน

IV. การค้นหาปัจจัยที่ซ่อนเร้น เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด ซึ่งจะต้องนำเอาทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ เช่น สังคมวิทยา จิตวิทยา มานุษยวิทยา เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ เป็นต้น มาใช้เป็นแนวทางในการค้นหาปัจจัยดังกล่าว

V. การวิเคราะห์ระบบ (Systemic Analysis) ปัญหาของชุมชนมีมากมายหลายปัญหา แต่ละปัญหามีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน บางปัญหาจะแก้ไขได้ต่อเมื่อ ได้แก้ปัญหาคือก่อนแล้ว และบางปัญหาเมื่อแก้ไขแล้วอาจก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา ดังนั้น จึงต้องทำการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งระบบ ไม่ใช่วิเคราะห์เพียงส่วนใดส่วนหนึ่งหรือปัญหาใดปัญหาหนึ่งเท่านั้น

(2) การค้นหาสาเหตุของปัญหาชุมชน นอกจากการค้นหาปัญหาที่แท้จริงของชุมชนที่กล่าวมาแล้ว ในขั้นตอนการวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน ต้องทำการศึกษาวิเคราะห์เพื่อหาสาเหตุของการเกิดปัญหาชุมชนเหล่านั้นอีกด้วย ซึ่งการหาสาเหตุของปัญหาชุมชน อาจจะกระทำได้ดังนี้

- การพิจารณาเป็นลำดับแรกว่าสิ่งที่เป็นปัญหานั้นมีสภาพอย่างไร จึงทำให้เกิดปัญหานั้นๆขึ้นมา
- การพยายามค้นหาสาเหตุของปัญหาให้ได้ครบถ้วนทุกแง่มุม
- การพิจารณาเพื่อหาว่าสาเหตุต่างๆที่ค้นหามาได้นี้ อะไรเป็นสาเหตุที่แท้จริงที่ทำให้เกิดปัญหาขึ้น
- การสืบสาวจากผลของปัญหาที่เกิดขึ้นลงไปจนถึงต้นตอของปัญหาที่แท้จริง (กรมการพัฒนาชุมชน, 2526: 81)

(3) การแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาชุมชน เมื่อสามารถค้นพบปัญหาของชุมชน และสาเหตุของการเกิดปัญหาเหล่านั้นแล้ว ขั้นตอนสุดท้ายของการวิเคราะห์ปัญหาของ

ชุมชน ก็คือ การแสวงหาแนวทางเพื่อที่จะแก้ไขปัญหาเหล่านั้นให้หมดไป ซึ่งสามารถดำเนินการได้ดังต่อไปนี้

- การศึกษารายละเอียดต่างๆของปัญหาอย่างรอบคอบ เช่น สาเหตุอุปสรรคในการแก้ไขปัญหาข้อมูลต่างๆเกี่ยวกับชุมชน ปัจจัยที่สนับสนุนในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน เป็นต้น

- นำปัญหาที่สามารถค้นหาสาเหตุที่แท้จริงได้แล้ว มาพิจารณาแนวทางแก้ไขบางสาเหตุอาจมีวิธีแก้ไขได้หลายแนวทาง

- พยายามค้นหาวิธีแก้ไขปัญหาจากสาเหตุที่ทำให้ได้หลายๆวิธี

- มีความเป็นไปได้และสอดคล้องกับสภาพพื้นฐานของชุมชน (จิรพรธม กาญจนจิตรรา, 2523: 306)

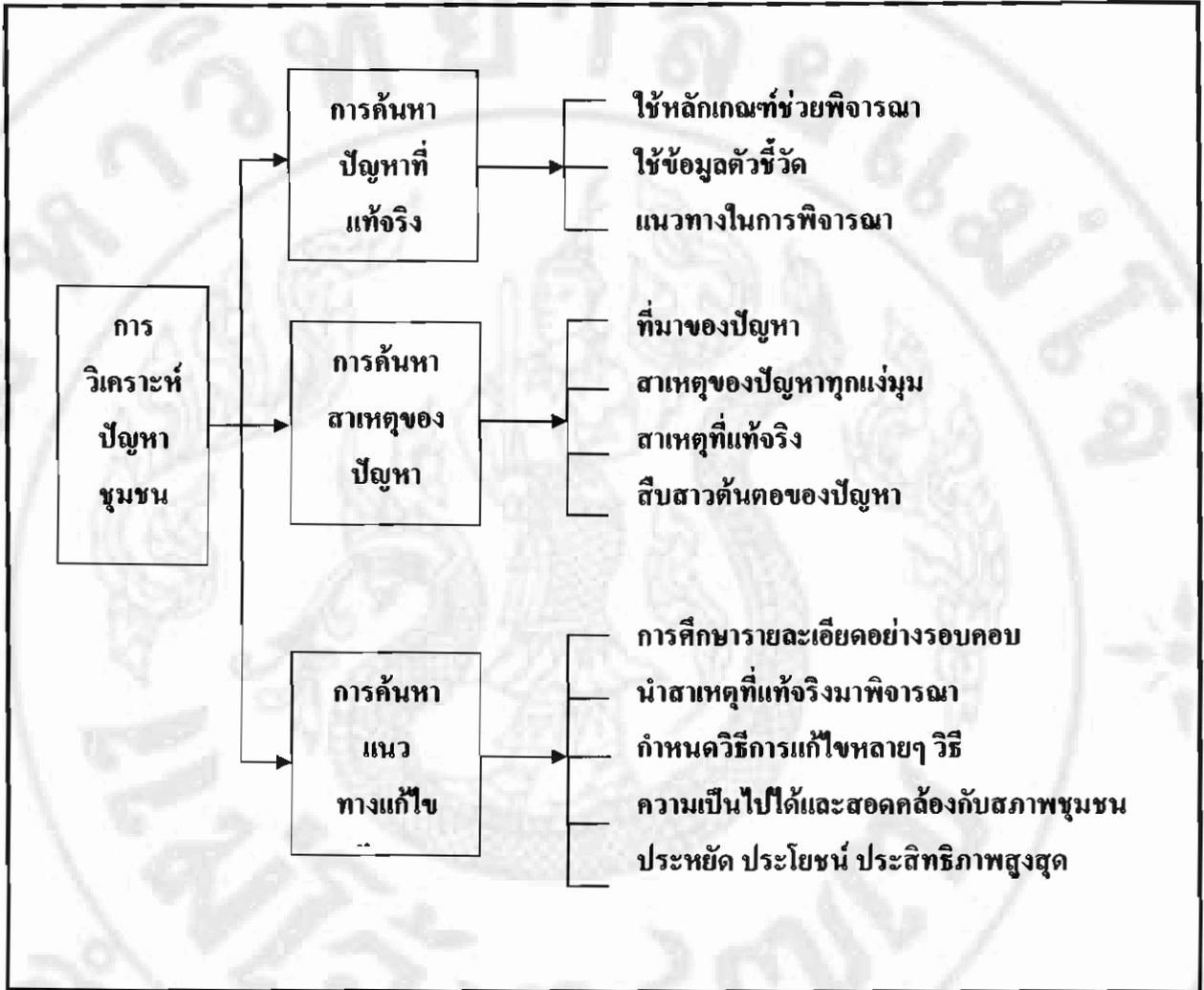
- พิจารณาคัดเลือกวิธีการแก้ไขปัญหาที่ประหยัด มีประโยชน์ มีประสิทธิภาพมากที่สุด และใช้ระยะเวลาสั้นที่สุดจากวิธีการแก้ไขปัญหาของชุมชน 3 วิธีใหญ่ๆ คือ

ก) การแก้ไขปัญหาโดยประชาชนในชุมชนเอง ถ้าปัญหานั้น ประชาชนมีขีดความสามารถที่จะดำเนินการแก้ไขได้เอง โดยไม่ต้องขอความช่วยเหลือจากภายนอกชุมชน

ข) การแก้ไขปัญหาโดยความร่วมมือกันระหว่างประชาชนในชุมชนกับบุคคลหรือองค์กรภายนอกชุมชน โดยส่วนใดที่ประชาชนในชุมชนสามารถดำเนินการแก้ไขได้เองก็ดำเนินการไป บุคคลหรือองค์กรภายนอกจะเข้ามาดำเนินการ ในส่วนที่เกินขีดความสามารถของประชาชนในชุมชนเท่านั้น

ค) การแก้ไขปัญหาโดยบุคคลหรือองค์กรภายนอกชุมชน ถ้าเป็นปัญหาที่ใหญ่และยุ่งยากในการแก้ไขปัญหา ใช้งบประมาณมาก ซึ่งเกินขีดความสามารถของประชาชนในชุมชนที่จะแก้ไขได้ด้วยตนเอง (ยิววัฒน์ วุฒิเมธี , 2534: 210)

ขั้นตอนของการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน สรุปได้ดังแผนภาพ 2

แผนภาพ 2 ขั้นตอนของการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน

4) ประโยชน์ของการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน การวิเคราะห์ปัญหาชุมชน มีประโยชน์หลายประการ ดังนี้

(1) เป็นแนวทางในการพิจารณาแก้ไขปัญหาแต่ละปัญหา ตามขีดความสามารถของชุมชน

(2) ทำให้ทราบว่าปัญหาใดแก้ไขได้ง่าย ปัญหาใดแก้ไขได้ยาก สามารถเลือกดำเนินการได้ก่อนหลังตามลำดับ หรือปัญหาใดสามารถแก้ไขพร้อมๆ กันได้ดำเนินการไปพร้อมๆ กัน

(3) เป็นการเตรียมการสำหรับการแก้ไขปัญหาไว้ล่วงหน้า ทำให้การดำเนินการแก้ไขปัญหาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

(4) เป็นประโยชน์ต่อการวางแผนพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริง เพราะการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนนั้น เป็นการเชื่อมโยงปัญหาทั้งหมดเอาไว้ในทุกแง่มุม

5) เทคนิคการศึกษาและการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน

เทคนิคการศึกษาชุมชนและวิเคราะห์ปัญหาชุมชนเป็นขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาชุมชนที่มีลำดับต่อเนื่องกัน จึงสามารถนำเทคนิควิธีการมาใช้ร่วมกันได้ เทคนิควิธีดังกล่าวมีหลายเทคนิควิธี ซึ่ง ปาริชาติ วัลย์เสถียร และคณะ (2543: 76 - 91) ได้สรุปสาระสำคัญโดยสังเขป ดังต่อไปนี้

(1) การประเมินสถานะชนบทแบบมีส่วนร่วม (Participatory Rural Appraisal หรือ PRA) การประเมินแบบมีส่วนร่วม เป็นเทคนิคการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาชุมชนที่เกิดจากแนวความคิดที่ว่า การศึกษาชุมชน คือ สิ่งที่ชุมชนควรกระทำเอง เพราะยังมีเรื่องที่ยังมีคนในชุมชน ไม่รู้ไม่เข้าใจและไม่ตระหนักถึงอีกหลายประการ ทำให้ไม่สามารถหาแนวทางป้องกันแก้ไขปัญหาเหล่านั้นได้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนที่กล่าวมาแล้ว ลักษณะสำคัญของการประเมินสถานะชนบทแบบมีส่วนร่วม การประเมินสถานะชนบทแบบมีส่วนร่วมมีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

ก) เป็นการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาชุมชนที่คนในชุมชนทุกกลุ่มทุกเพศ ทุกวัย ทุกฐานะ และกลุ่มคนที่ด้อยโอกาสเข้าร่วมในรูปแบบของกระบวนการเสวนากลุ่ม ซึ่งบรรยากาศเรียบง่ายเป็นกันเอง สะดวกสบายในการเสวนา

ข) นักพัฒนาชุมชนต้องไม่เป็นประธานหรือผู้นำแต่มีบทบาทเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกในกระบวนการเสวนาเรียนรู้ (Facilitator) กระตุ้นให้คนในชุมชนที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเข้าร่วมกระบวนการ ต้องอยู่ร่วมตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการและสร้างความเชื่อมั่นในเรื่องการไม่มีเจตนาแอบแฝงที่จะแสวงหาผลประโยชน์จากชุมชน

ค) มีวัตถุประสงค์เพื่อผลประโยชน์ของชุมชนและให้บุคคลที่เข้าร่วมในกระบวนการมีโอกาสในการวิเคราะห์ การตัดสินใจ และศักยภาพ ในการแก้ไขปัญหาชุมชนได้มากยิ่งขึ้นไม่มอบอำนาจหน้าที่ให้แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง เพียงหนึ่งเดียว

ง) เริ่มต้นจากสิ่งที่คนในชุมชนรู้ คิด รู้สึกและเชื่อมั่นนั้น แล้วค่อยๆ จัดกระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองขึ้น ไม่ใช่เริ่มต้นจากความรู้ในสาขาใดสาขาหนึ่ง ซึ่งคนในชุมชนไม่มีความรู้และ ประสบการณ์เพียงพอ

จ) กลุ่มร่วมกันกำหนดขอบเขตของปัญหาที่จะศึกษาวิเคราะห์และวิธีการที่ใช้ในการศึกษาให้เหมาะสมกับสถานะของชุมชน และมอบหมายหน้าที่ให้แก่บุคคลไปดำเนินการ

ฉ) ดำเนินเก็บรวบรวมข้อมูลตามวิธีที่กำหนดร่วมกัน

ช) วิเคราะห์ผลการศึกษาร่วมกัน และนำเสนอข้อมูลต่อคนในชุมชนด้วยวิธีการง่ายๆ แต่มีประสิทธิภาพ เช่น ใช้แผนภูมิ การจัดประชุม การใช้เสียงตามสาย เป็นต้น แล้วให้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ฅ) นำความคิดเห็นและข้อเสนอแนะมารวมกันสรุปและกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหาของชุมชน

ฉ) เป็นวิธีการที่ใช้ตัวของนักพัฒนาชุมชนและคนในชุมชน เป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุด นักพัฒนาชุมชนจึงต้องมีความรู้ความสามารถในการจินตนาการ มีทักษะการใช้เครื่องมือและสื่อการเรียนรู้ประเภทต่างๆ การดำเนินการประชุมสัมมนาและทักษะในการวางแผนร่วมกันเพื่อให้บุคคลเข้าร่วมในกระบวนการให้มากที่สุด

ค) ต้องมีการจัดเตรียมความพร้อมของคนในชุมชน สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ที่ต้องการให้แต่ละคนเตรียมข้อมูลที่จะศึกษาวิเคราะห์ร่วมกันไว้ล่วงหน้า

เทคนิคการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาชุมชน โดยการประเมินสถานะชนบทแบบมีส่วนร่วมมีข้อดีดังนี้ คือ เป็นการส่งเสริมการปลูกจิตสำนึกและกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน โดยการร่วมกันศึกษา รวบรวม แลกเปลี่ยน และวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆซึ่งนำไปสู่การเกิดความคิดริเริ่มใหม่ๆ หรือโลกทัศน์ของคนในชุมชน อันเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของคนและชุมชนแนวทางหนึ่ง

(2) การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research หรือ PAR) การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นเทคนิคการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาชุมชนที่เน้นให้คนในชุมชนที่เน้นให้คนในชุมชนสามารถรวมตัวกันในรูปขององค์กรประชาชนที่มีประสิทธิภาพ โดยเพิ่มศักยภาพของคนในชุมชนด้วยระบบข้อมูล ให้ประชาชนเห็นความสำคัญของข้อมูล เพราะข้อมูลจะช่วยให้คนในชุมชนสามารถวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนและดำเนินการพัฒนาชุมชนต่อไปได้ จึงต้องฝึกอบรมเพื่อสร้างทีมงานวิจัยของชุมชนชน ลักษณะที่สำคัญของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีดังนี้

- ผู้ศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาชุมชนต้องร่วมไปใช้ชีวิตร่วมกับคนในชุมชนเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งและถูกต้อง

- เน้นการจะจัดการชุมชนและมีส่วนร่วมในรูปแบบของการรวมตัวเป็นองค์กรให้ชุมชน นักพัฒนาชุมชนหรือผู้ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน ทำหน้าที่เป็นนักจัดองค์กรช่วยฝึกอบรมเสริมสร้างและทักษะของงานวิจัยเท่านั้น

● ให้คนในชุมชนคิดและตัดสินใจโดยตนเองโดยตนเองโดยไม่มีการครอบงำและมีบทบาทในทุกขั้นตอน นักพัฒนาชุมชนเพียงช่วยประสานงาน ให้ความรู้ทางวิชาการ และเทคนิคต่างๆ เท่านั้น

● เป็นการผสมผสานแนวความคิดในการจัดการชุมชน (Community Organization) การเรียนรู้ของชุมชนเข้าด้วยกัน (Problem Based Learning) มีขั้นตอนในการดำเนินงาน การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมี 5 ขั้นตอน ดังนี้

1) ระยะเวลาก่อนการศึกษาวิจัย มีขั้นตอนที่สำคัญคือ

- ก) การคัดเลือกชุมชนและการเข้าถึงชุมชน
- ข) การบูรณาการนักวิจัยเข้ากับชุมชน
- ค) การศึกษาสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน
- ง) การเผยแพร่แนวความคิดแก่ชุมชน

2) ระยะเวลาดำเนินการวิจัย มีขั้นตอนที่สำคัญคือ

- ก) การศึกษาวิเคราะห์ปัญหาร่วมกับชุมชน
- ข) การฝึกอบรมทีมวิจัยของชุมชน
- ค) การวิเคราะห์ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นและแนวทางออกด้วย
- ง) การออกแบบการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม
- ฉ) การวิเคราะห์ข้อมูล
- ช) การนำเสนอข้อมูลต่อที่ประชุมของชุมชน

3) ระยะเวลาจัดทำแผนงาน มีขั้นตอนที่สำคัญ คือ

- ก) การฝึกอบรมทีมงานวางแผนชุมชน
- ข) การกำหนด โครงการและกิจกรรม
- ค) การศึกษาความเป็นไปได้ของแผนงาน
- ง) การแสวงหางบประมาณและหน่วยงานที่สนับสนุน
- จ) การวางแผนเพื่อติดตามและประเมินผล

4) ระยะเวลาการปฏิบัติงานตามแผน มีขั้นตอนที่สำคัญคือ

- ก) การกำหนดทีมงานปฏิบัติงานในรูปของอาสาสมัคร
- ข) การฝึกอบรมทักษะในการปฏิบัติงานให้กับทีมงาน

5) ระยะเวลาติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน

- ก) การกำหนดทีมงานติดตามและประเมินผลของชุมชน
- ข) การฝึกอบรมและเทคนิคในการติดตามและประเมินผลงาน

ค) ติดตามการดำเนินงานของฝ่ายปฏิบัติงานทุกระยะ

ง) นำข้อมูลเสนอต่อที่ประชุมของชุมชนเพื่อรับทราบและ
ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ซึ่งทำให้เป็นผลงานที่เกิดจากความพยายามร่วมกันศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและ
แก้ไขปัญหามุมชน โดยคนในชุมชนทุกกลุ่มทุกฝ่าย

เทคนิคการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหามุมชนโดยการวิจัยปฏิบัติการแบบ
มีส่วนร่วมนี้มีข้อดี คือ เป็นการศึกษาวิเคราะห์ปัญหามุมชนที่จะนำไปสู่การป้องกันและการแก้ไข
ปัญหาหรือการพัฒนาด้วยคนในชุมชนขึ้น จึงต้องฝึกอบรมให้คนในชุมชน มีความรู้ มีทักษะในการ
ศึกษาวิจัยการจัดทำแผนและโครงการ การบริหารและการจัดการชุมชนบนพื้นฐานการมีส่วนร่วม
ของคนในชุมชนในทุกๆ ขั้นตอน

(3) การศึกษาวิเคราะห์ระบบชนบท (Rural System Analysis หรือ RSA)
การศึกษาวิเคราะห์ระบบชนบท เป็นเทคนิคการศึกษาวิเคราะห์ปัญหามุมชนอย่างหนึ่ง ที่สร้าง
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลและกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของ
การศึกษาและการพัฒนาชุมชนที่กำหนดได้ ลักษณะสำคัญของการศึกษาวิเคราะห์ระบบ
ชนบทการศึกษาวิเคราะห์ระบบชนบทมีลักษณะสำคัญดังนี้

- วัตถุประสงค์เพื่อการเข้าใจสภาพของชุมชนโดยทั่วไปและการศึกษา
วิเคราะห์คุณภาพชีวิตของเกษตรกรรวมย่อมเป็นสิ่งสำคัญ

- กรอบสำหรับการวิเคราะห์เป็นกรอบวิเคราะห์ข้อมูลระดับชุมชน โดย
เน้นถึงความสัมพันธ์ของคนในแต่ละกลุ่มฐานะกับทรัพยากรทั้งทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากร
มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งครอบคลุมมีระบบชลประทาน บ่อน้ำ โรงเรียน วัด กลุ่ม ผู้นำภูมิปัญญาชาวบ้าน
สาขาต่างๆ เป็นต้น เพราะสามารถนำไปใช้แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ และการ ได้มา การเข้าถึง การมี
โอกาสควบคุมทรัพยากรต่าง ๆ นั้น เกิดจากพื้นฐานปัจจัยทางสังคมประเภทใด เกิด โดยความร่วมมือ
การแข่งขันหรือความขัดแย้ง

- เป็นการวิเคราะห์ระบบชนบท โดยการสำรวจชุมชนและเกษตรกร
เป้าหมาย เริ่มจากระดับชุมชนสู่ครอบครัว

- ศึกษาโดยใช้ประโยชน์จากข้อมูลทั้งข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ
ซึ่งสามารถนำแผนที่และตารางวิเคราะห์ต่างๆมาใช้ประกอบได้

- กำหนดระยะเวลาในการศึกษาวิเคราะห์ชุมชนเป็นระยะเวลาสั้นๆและ
ศึกษาเพียงครั้งเดียว

เทคนิคการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหามุมชนโดยการศึกษาระบบ
ชุมชนนี้เน้นการศึกษาในระบบย่อยของชุมชน เพื่อให้การพัฒนาชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจ

องค์ประกอบย่อยต่างๆของชุมชน เข้าใจสภาพปัญหาการพัฒนาของชุมชน โดยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของคนทรัพยากรต่างๆ กลุ่มผู้นำ ภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีอยู่ในชุมชนเข้าด้วยกัน เพื่อนำไปใช้แก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยมีข้อดี คือ ทำให้คนในชุมชนเข้าใจสถานการณ์ต่างๆของชุมชน เกิดความตระหนักในปัญหาและมีความคิดริเริ่มในการแก้ไขปัญหามุมชน สามารถวิเคราะห์วางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบและเกิดกระบวนการ เรียนรู้ทั้งของคนในชุมชนและนักพัฒนาชุมชน

(4) การวิเคราะห์ชุมชนด้วยความละเอียดอ่อน (Soft System Analysis หรือ SSA) การวิเคราะห์ชุมชนด้วยความละเอียดอ่อน เป็นเทคนิคการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาชุมชนที่ยึดถือปรัชญาของการพัฒนาชุมชนเป็นพื้นฐานสำคัญ การวิเคราะห์ชุมชนด้วยความละเอียดอ่อนมีลักษณะดังนี้

- เป็นเทคนิควิธีการที่เชื่อว่าการพัฒนาชุมชนต้องเริ่มต้นหรือแก้ไขปัญหากจากสิ่งที่คนในชุมชนต้องการอย่างแท้จริง โดยคนที่อยู่นอกชุมชนต้องเคารพในความคิดของคนในชุมชนยอมรับในศักดิ์ศรีศรัทธาในศักยภาพหรือพลังความสามารถของชุมชน

- เป็นเทคนิควิธีการที่นักพัฒนาชุมชนหรือคนภายนอก ชุมชนต้องเข้าใจสภาพของชุมชนอย่างลึกซึ้ง จึงจะสามารถร่วมคิดร่วมทำและเอื้อประโยชน์ให้ ชุมชนในการพึ่งพาตนเองได้

- นักพัฒนาชุมชนที่ทำการศึกษาและวิเคราะห์สภาพการณ์ของชุมชนที่เป็นอยู่จริงร่วมกับคนในชุมชนด้วยความละเอียดอ่อน เพื่อผลการวิเคราะห์ที่ถูกต้องเป็นที่ยอมรับ และสามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาชุมชนได้ตรงตามความต้องการ

- เน้นความรู้สึกรู้เป็นเจ้าของชุมชนและกิจกรรมการพัฒนาชุมชนที่เกิดขึ้นให้แก่คนในชุมชนเป็นสำคัญ มีขั้นตอนในการดำเนินงาน 8 ขั้นตอน ดังนี้

ก) การหาปัญหาในสถานการณ์ที่เป็นจริง ด้วยการเข้าถึงชุมชน พูดคุยซักถามและเรียนรู้ถึงสถานการณ์ความเป็นอยู่ของชุมชนทั้งระบบ เพื่อนำ ข้อมูลมาวิเคราะห์ โดยการเคารพความคิดเห็นของกันและกัน

ข) การรู้สถานการณ์ที่เป็นจริง ด้วยการค้นหาคำตอบจากขั้นตอนแรก ว่า ประชาชนเห็นด้วยและพึงพอใจกับสภาพปัญหาที่ได้หรือไม่ แล้วนำมาอภิปรายใน รายละเอียด ทำความเข้าใจด้วยเหตุผลและหามติในสถานการณ์ที่เป็นจริงอยู่ใน ขณะนั้น

ค) การสร้างภาพที่พึงประสงค์หรือการวาดภาพ โดยจินตนาการ คาดหวังสิ่งที่ชุมชนควรจะเป็นด้วยการ อภิปราย วิพากษ์วิจารณ์ร่วมกัน เพื่อหาคำตอบว่าคนในชุมชนต้องการเปลี่ยนสถานการณ์จริงหรือสภาพปัญหาที่เผชิญอยู่อย่างไรและเรียงลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการนั้น

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยแม่โจ้

(27)

ง) การหาช่องว่างหรือแนวทางในการดำเนินงานเพื่อการบรรลุภาพที่
ชุมชนพึงประสงค์

จ) การหาข้อตกลงร่วมกัน เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ตามโครงการ
หรือกิจกรรม

ฉ) การหาข้อตกลงร่วมกัน เพื่อกำหนดว่าจะทำอะไร ทำไม เมื่อไร ที่
ไหน ใครเป็นผู้กระทำ และทำอย่างไร (What, Why, When, Where, Who, How) ซึ่งเป็นหลักการ
เบื้องต้นของการวางแผนและโครงการ

ช) การปฏิบัติงานตามแผนที่กำหนดไว้

ฎ) การประเมินผลว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ มี
ผลกระทบอย่างไร คนในชุมชนพึงพอใจหรือไม่ เป็นต้น

เทคนิคการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาชุมชน โดยการวิเคราะห์ชุมชน
ด้วยความละเอียดอ่อนเป็นกระบวนการที่เสริมสร้างและนำศักยภาพและขีดความสามารถในการ
พัฒนาชุมชนให้สูงขึ้นเป็นการสร้างความรู้สึที่ดีต่อชุมชนในการแก้ไขปัญหาของตนเองได้ร่วมคิด
ร่วมทำและร่วมพัฒนาในทิศทางและความเปลี่ยนแปลงตามที่คนในชุมชนต้องการ

6) แนวคิดการมีส่วนร่วม

เทคนิคการมีส่วนร่วมแบบ AIC (Appreciation – Influence – Control) เป็นวิธีการ
และเทคนิคในการเชิญคนที่ทำงานร่วมกันทั้งหมดในระบบใดระบบหนึ่ง เข้ามาประชุมเชิง
ปฏิบัติการ (Work Shop) โดยสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการวางแผน การพัฒนาและการสร้าง
ทีมงานการสร้างความร่วมมือการแก้ไขปัญหาหรือแก้ไขความขัดแย้ง (เจเลียว บุรีภักดี และคณะ,
2545) ขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วมแบบ AIC ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนดังนี้

(1) ขั้นตอนการสร้างความรู้ (Appreciation) คือขั้นตอนการเรียนรู้แลกเปลี่ยน
ประสบการณ์ โดยการทำให้ทุกคนให้การยอมรับและชื่นชมคนอื่น โดยไม่รู้สึกละแสบแสบ
ต่อต้านหรือวิพากษ์วิจารณ์ ขั้นตอนนี้เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนเพื่อแสดงความคิดเห็น
รับฟังและหาข้อสรุปร่วมกันอย่างเป็นประชาธิปไตย โดยแบ่งเป็น 2 ช่วง

A1= การวิเคราะห์สถานการณ์ของหมู่บ้านในปัจจุบัน

A2= การกำหนดอนาคตของหมู่บ้านว่าต้องให้เกิดการพัฒนาในทิศทางใด

(2) ขั้นตอนการสร้างแนวทางการพัฒนา (Influence) คือการใช้ความคิดริเริ่ม
สร้างสรรค์ที่แต่ละคนมีอยู่มาช่วยกันกำหนดวิธีการสำคัญหรือยุทธศาสตร์ที่จะให้บรรลุ วิสัยทัศน์
ร่วม หรืออุดมการณ์ร่วมของกลุ่มได้อย่างดีที่สุด ในขั้นนี้ทุกคนมีโอกาสทัดเทียมกันที่จะให้ข้อคิด

เห็นว่า วิธีการสำคัญที่จะให้บรรลวิสัยทัศน์ร่วมหรืออุดมการณ์ร่วมนั้นประกอบด้วยอะไรบ้าง ดังนั้นในขั้นตอนนี้เป็นการหาแนวทางในการพัฒนาหมู่บ้าน และหาเหตุผลของการจัดลำดับความสำคัญตามความเห็นของผู้ร่วมประชุม แบ่งเป็น 2 ช่วง คือ

I1= การคิดโครงการที่จะให้บรรลุวัตถุประสงค์

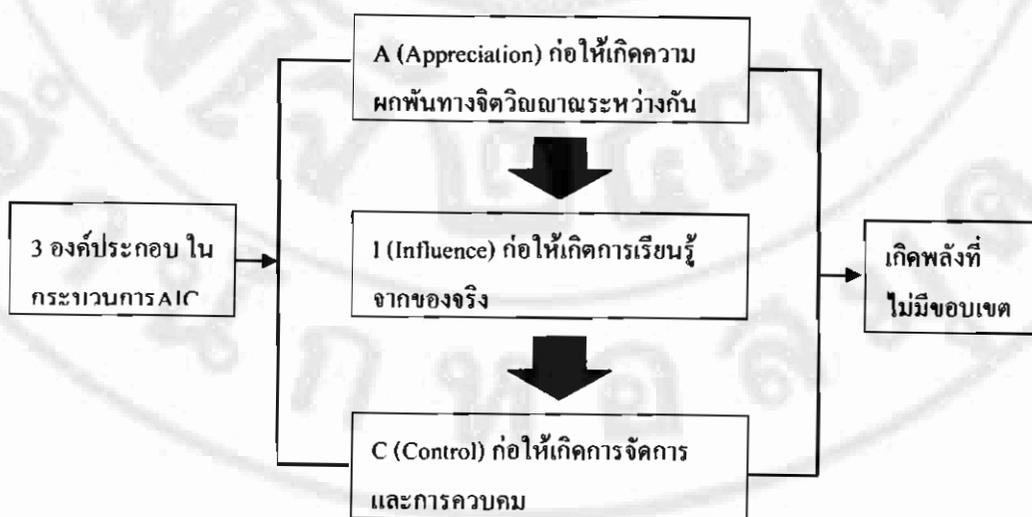
I2= การจัดลำดับความสำคัญของโครงการ โดยแยกเป็น 3 ประเภท คือ กิจกรรมที่ชาวบ้านทำเอง กิจกรรมหรือโครงการที่ชาวบ้านทำเองบางส่วนโดยร่วมมือกับภายนอก ทั้งความรู้ทรัพยากรการจัดการกิจกรรมหรือโครงการที่สามารถขอจากภาครัฐ

(3) ขั้นตอนการสร้างแนวทางปฏิบัติ (Control) คือการนำวิธีการสำคัญที่กำหนดเป็นแผนปฏิบัติการอย่างละเอียดว่า ทำอะไร มีหลักการและเหตุผลอย่างไร มีเป้าหมายอย่างไร ใครเป็นผู้รับผิดชอบหลัก ใครต้องให้ความร่วมมือ จะต้องใช้งบประมาณเท่าไร จะมีรายได้จากการดำเนินการดังกล่าวหรือไม่ ถ้ามีจะมีประมาณเท่าไรและรายละเอียดอื่นๆตามที่ควรระบุไว้เป็น 2 ช่วง

C1= การแบ่งกลุ่มรับผิดชอบ

C2= การตกลงรายละเอียดในการดำเนินงาน

ดังนั้นกระบวนการ AIC จะสร้างพลังสร้างสรรค์ขึ้นเมื่อฝ่ายต่างๆ เข้ามาทำกิจกรรมร่วมกันด้วยความรักและความเมตตา ซึ่งกรอบแนวคิดของเทคนิคการมีส่วนร่วมแบบ AIC แสดงได้ดังภาพที่ 3

ที่มา: ประเวศ วะสี, 2539.

ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดเทคนิคการมีส่วนร่วมแบบ AIC

จากภาพที่ 3 A คือธรรมอย่างสูง ได้แก่ความรักและความเมตตาคนอื่นต้องรับฟัง อดทน และยอมรับฟังความคิดเห็นคนอื่น ซึ่งตรงตามหลักพุทธศาสนา เพราะฉะนั้น A ทำให้เกิดพลังความดีเข้ามา อาจเรียกว่าการพัฒนาทางจิตวิญญาณ พอคนที่เข้าร่วมกิจกรรมมีความรักความเมตตาต่อกันแล้ว ก็จะเกิดการเรียนรู้ร่วมกันจากการทำงานร่วมกัน (Interactive Learning Through Action) จึงทำให้การพัฒนาประสบความสำเร็จ เพราะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่แท้จริงซึ่งมีพลังมากปกติคนมักเรียนรู้กันยาก เพราะฉะนั้นการพัฒนาคือต้องการเรียนรู้อย่างมากของทุกฝ่าย นั่นคือ I ได้แก่การเรียนรู้ให้เกิดพลัง และต้องต้องมี C ซึ่งได้แก่การจัดการและแผนปฏิบัติการที่กำหนดว่าใครจะทำอะไร อย่างไร เมื่อใด มีค่าใช้จ่ายเท่าใด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1) การศึกษาประสิทธิภาพการดำเนินงานโดย DEA

Haslem Scheraga and Bedingfield (1999) ทำการประเมินประสิทธิภาพการดำเนินงานของธนาคารในประเทศสหรัฐอเมริกาด้วยแบบจำลอง DEA ในปี 1987 และปี 1992 โดยในปี 1987 ใช้ธนาคารจำนวน 62 แห่ง จาก 256 แห่ง ส่วนปี 1992 ใช้ธนาคารจำนวน 53 แห่ง จากจำนวน 218 แห่ง สำหรับปัจจัยนำเข้าที่เลือกใช้ในการประเมินประสิทธิภาพมี 5 ตัวแปร ประกอบด้วย 1) เงินสด (Cash) 2) ค่าแรงพนักงาน (Laborexpanse) 3) ทุนที่ก่อให้เกิดรายได้ (Real capital) 4) ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับวัสดุและอุปกรณ์ (Materials expense) และ 5) เงินกู้ยืมจากกองทุนรวม (Total borrowed funds) ในส่วนของปัจจัยการผลิตมี 4 ตัวแปร ประกอบด้วย 1) เงินให้กู้-ลูกค้าต่างประเทศ (Loans foreign) 2) เงินให้กู้-ลูกค้าในประเทศ (Loans domestic) 3) เงินลงทุนรวม (Total investment) และ 4) เงินฝากที่ไม่มีดอกเบี้ย (Non interest-bearing deposits)

Jahanshahloo Amirteimoori and Kordrostami (2004) ประเมินความมีประสิทธิภาพของธนาคารจำนวน 31 แห่ง ในประเทศอิหร่านด้วยแบบจำลอง DEA โดยเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างปี 2000 – 2001 สำหรับปัจจัยนำเข้าประกอบด้วย 3 ตัวแปร คือ 1) จำนวนพนักงาน (Number of staff) 2) จำนวนเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ให้บริการลูกค้า (Number of computer terminals) และ 3) จำนวนตารางเมตรของสิ่งปลูกสร้าง (Square meters of premises) ส่วนตัวแปรปัจจัยการผลิตมี 4 ตัวแปร ประกอบด้วย 1) จำนวนเงินฝาก (Amount of deposits) 2) จำนวนเงินกู้ (Amount of loans) 3) จำนวนของรายได้จากส่วนต่าง (Amount of premium) และ 4) จำนวนลูกค้าที่พึงพอใจ (Amount of customer satisfaction)

Paradi and Schaffnit (2004) ประเมินความมีประสิทธิภาพของธนาคารในประเทศแคนาดาด้วยแบบจำลอง DEA จำนวน 66 แห่ง ในปี 2002 โดยแบ่งตัวแบบของแบบจำลอง DEA ออกเป็น 2 ตัวแบบ คือตัวแบบ Production และตัวแบบ Strategic โดยตัวแบบ Production มีปัจจัย

นำเข้า 8 ตัวแปร ประกอบด้วย 1)จำนวนผู้จัดการ (Managers) 2) จำนวนผู้จัดการส่วนงาน (Account managers) 3) จำนวนผู้ช่วยผู้จัดการ(Assistants) 4) จำนวนเลขานุการ (Secretaries) 5) จำนวนผู้จัดการเงินสด (Cash managers) 6) ค่าใช้จ่ายทางเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT expense) 7) ค่าเช่าพื้นที่ (Rent) และ 8) ค่าใช้จ่ายต่างๆ ยกเว้นดอกเบี้ยจ่าย (Other NIE) และปัจจัยผลผลิตประกอบด้วย 3 ตัวแปร คือ 1) ยอดเงินฝาก (Deposits) 2) ยอดเงินกู้ (Loans) และ 3) รายได้จากค่าธรรมเนียม (Fee income) ส่วนตัวแบบ Strategic มีปัจจัยนำเข้า 9 ตัวแปร โดยที่ 8 ตัวแปรแรกมีลักษณะแบบเดียวกับตัวแบบ Production สำหรับตัวแปรที่เพิ่มมา คือ เงินกู้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (Nonaccrual loans) ส่วนปัจจัยผลผลิตประกอบ 5 ตัวแปร โดยที่ 3 ตัวแปรแรกมีลักษณะแบบเดียวกับตัวแบบ Production สำหรับตัวแปรที่เพิ่มมา คือ ส่วนต่างของเงินฝาก (Deposit spread) และส่วนต่างของเงินกู้ (Loan spread)

Worthington (2004) ศึกษาปัจจัยกำหนดการรวมกิจการสหกรณ์เครดิตยูเนียนที่เป็นสถาบันการเงินและให้กู้ของประเทศออสเตรเลียในปี 1992-1995 ในการศึกษาขั้นแรกใช้เครื่องมือวิธีการ Data Envelopment Analysis (DEA) ในการศึกษาประสิทธิภาพการดำเนินงานด้านเทคนิค (Technical efficiency) และด้านขนาด (Scale efficiency) ปัจจัยที่นำมาในการวิเคราะห์ประสิทธิภาพ คือ ปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย เงินทุน (Physical capital) เงินฝากเมื่อเรียก (At-call deposits) เงินฝากแบบมีเงื่อนไขกำหนดเวลา (Notice-of-withdrawal deposits) เงินฝากประจำ (Fixed term deposits) ค่าใช้จ่ายดอกเบี้ย (Interest expenses) และปัจจัยผลผลิตคือ เงินให้กู้ส่วนบุคคล (Personal loans) เงินให้กู้เพื่อธุรกิจ (Commercial loans) เงินให้กู้เพื่อที่อยู่อาศัย(Residential loans) เงินลงทุน(Investments) รายได้ดอกเบี้ย (Interest income) และรายได้ที่ไม่ใช่ดอกเบี้ย (noninterest income) ในขั้นที่ 2 เป็นการใช้อยู่ตัวแบบโลจิสติกพหุนาม(Multinomial logit model) ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อสหกรณ์เครดิตยูเนียน ควบรวมกิจการกับอื่นๆที่ถูกนำมาควบรวมและถูกดึงไปควบรวมกับธุรกิจอื่น โดยใช้คะแนนประสิทธิภาพทางเทคนิคที่แท้จริง(Pure technical efficiency :PTE) ที่ได้ในขั้นตอนที่ 1 และข้อมูลอื่นๆของสหกรณ์เครดิตยูเนียน เช่น ข้อมูลด้านการจัดการ ด้านข้อบังคับ และปัจจัยทางการเงินอื่นๆเป็นตัวแปรอิสระ ผลการศึกษาพบว่า ขนาดและคุณภาพของสินทรัพย์ ความสามารถในการบริหารจัดการ การทำกำไรและสภาพคล่องเป็นตัวแปรที่มีผลต่อควบรวมกิจการ

6.2) งานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับแนวทางเพื่อความอยู่รอดของชุมชน

ศิวา ฤทธินิรันดร์(2532)ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาหนี้สินของเกษตรกรในเขตภาคเหนือตอนล่างและภาคกลาง รวมถึงได้ทำการศึกษาถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ปัญหาหนี้สินของเกษตรกรเกิดขึ้นเนื่องจาก เกษตรกรประสบปัญหาในด้านการ

ผลิตเช่น ผลผลิตได้ต่ำกว่าเป้าหมาย หรือราคาตกต่ำ จึงทำให้เกษตรกรไม่มีรายได้พอเพียงที่จะชำระหนี้คืนได้ ส่วนการแก้ไขปัญหาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ตัดสินใจขายที่ดินทำกินเพื่อชำระหนี้แล้วอพยพครอบครัวไปแสวงหางานทำในเขตตัวเมือง อย่างไรก็ตามการแก้ไขปัญหาดังกล่าวเป็นการแก้ไขปัญหาของเกษตรกรในแต่ละรายเท่านั้น โดยที่ปัญหารวมยังคงมีอยู่ ซึ่งแนวทางที่จะช่วยแก้ไขปัญหาได้อย่างถาวรและเป็นรูปธรรมก็คือ การรวมตัวของเกษตรกรในการจัดตั้ง “กองทุนสำรองในชุมชนเพื่อการผลิต”

อรทัย ทราขมูล (2536) ได้ทำการศึกษาดังปัญหาการล่มสลายของชุมชน นอกจากนี้ยังได้ทำการศึกษาดังทางออกในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งผลการศึกษาพบว่า การล่มสลายของชุมชนเกิดจากความขัดแย้งของภาคการผลิตทั้งภาคอุตสาหกรรม เกษตรกรรม พาณิชยกรรมและบริการ กอปรกับเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทมีความอ่อนแอจึงตกเป็นเหยื่อของกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีกว่ามาโดยตลอด ดังนั้นแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวก็คือ เกษตรกรต้องรวมกันสร้าง “องค์กรเศรษฐกิจชุมชน” ขึ้นในชุมชนของตนเองเพื่อใช้เป็นองค์กรหลักในการกระจายโอกาสในด้านเศรษฐกิจและสังคมให้กับคนในชุมชน

6.3) งานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

พนัส พฤกษนันท์และคณะ(2545) ได้ทำการศึกษาดังการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนแม่บทชุมชนทั้งตนเองเพื่อพัฒนาชุมชนนำอยู่ ซึ่งผลการศึกษาพบว่าปัจจัยที่สนับสนุนการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนได้แก่ แกนนำชุมชนที่เป็นนักพัฒนาสามารถจูงใจให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนแม่บทที่สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชนได้ นอกจากนี้ยังพบว่ากระบวนการเรียนรู้โดยผ่านกระบวนการกลุ่มจะเป็นกุญแจที่สำคัญที่จะนำศักยภาพของสมาชิกชุมชนให้แสดงออกมา

6.4) งานศึกษาที่เกี่ยวกับการรวมกลุ่ม

ผ่องผิว หิรัญรวีสิต (2539) ได้ทำการศึกษาการรวมกลุ่มสตรีในชนบท กรณีศึกษากลุ่มสตรีบ้านศรีดอนมูล ตำบลชมพู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ จากการศึกษาพบว่ากลุ่มสตรีที่เกิดขึ้นในอำเภอศรีดอนมูลมีหลายกลุ่ม ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและหน่วยงานรัฐมาจัดตั้งกลุ่มที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติมีลักษณะค่อยๆรวมตัวกัน กิจกรรมที่เกิดขึ้นจากสมาชิกในกลุ่มร่วมกันคิดเอง กลุ่มมีการขยายตัวจากกลุ่มเล็กๆ เป็นกลุ่มใหญ่ วัตถุประสงค์ของกลุ่มจะไม่ชัดเจนหรือเป็นลายลักษณ์อักษร แต่สมาชิกกลุ่มรู้ว่าการรวมกลุ่มมีประโยชน์ การเข้าร่วมกิจกรรมเป็นไปด้วยความสมัครใจ กิจกรรมของกลุ่มส่วนมากเป็นการสื่อสารและแลกเปลี่ยนความรู้ใหม่ การดำเนินการภายในกลุ่มขึ้นอยู่กับความไว้วางใจและความคุ้นเคยตามระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนใน

ลักษณะเครือข่าย ซึ่งมีการช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลา ส่วนกลุ่มที่ได้รับการจัดตั้งอย่างเป็นทางการเป็นการเกิดขึ้นจากวัตถุประสงค์ของหน่วยงานที่เข้ามาจัดตั้งกลุ่ม การจัดการกลุ่มได้รับการกำหนดอย่างเป็นทางการผู้นำในชุมชนจะผลักดันให้เข้าร่วมเป็นสมาชิกในกลุ่ม

ดำรงค์ องค์กร (2540) ได้ทำการศึกษาการรวมกลุ่มของสตรีกับการพัฒนาในชุมชน ชนบท มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการ รูปแบบการรวมกลุ่มของสตรีในชนบท พบว่ารูปแบบการรวมกลุ่มเกิดมาจากความสัมพันธ์ฉันท์เครือญาติ ซึ่งมีความผูกพัน ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการรวมกลุ่มช่วยเหลือระหว่างกัน ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของชุมชนชนบทการรวมกลุ่มของสตรีมี 2 ลักษณะคือ

1. การรวมกลุ่มแบบไม่เป็นทางการซึ่งเป็นการรวมกลุ่มแบบดั้งเดิมพบได้โดยทั่วไป โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือระหว่างกัน ภายใต้ระบบความสัมพันธ์ของสังคมชุมชน ซึ่งต้องมีการพึ่งพาอาศัยกัน การรวมกลุ่มแบบนี้เป็นการรวมกลุ่มแบบธรรมชาติเกิดขึ้นภายในชุมชน

2. การรวมกลุ่มแบบเป็นทางการซึ่งเป็นการรวมกลุ่มที่เกิดขึ้น โดยนโยบายของรัฐ ซึ่งจะมีการสนับสนุนในด้านต่างๆ ทั้งแนวทางและงบประมาณในการดำเนินการกิจกรรม

เงื่อนไขสำคัญที่ทำให้การรวมกลุ่มประสบความสำเร็จ นอกจากการสนับสนุนของหน่วยงานและความต้องการของชุมชนแล้ว การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในการดำเนินการของกลุ่มทุกขั้นตอนตั้งแต่การวางแผน การตัดสินใจ การติดตามประเมินผล โดยมีการแบ่งงานและหมุนเวียนกันทำงาน

ชลนา โสมะนะวัฒน์ (2541) ได้ทำการศึกษาการรวมกลุ่มและศักยภาพในการแก้ปัญหาของชุมชน ชนบทในภาคเหนือ โดยมุ่งเน้นเพื่อศึกษาเงื่อนไขและกลไกการรวมกลุ่มในชนบท พบว่า กลุ่มในชุมชนเป็นการรวมตัวของทุกเพศทุกวัย แยกเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ที่ถาวรและเฉพาะกิจตามความจำเป็นในการดำรงความร่วมมือของชุมชน การคงไว้ซึ่งสถาบันครอบครัว/ชุมชน เป็นต้น กลุ่มต่างๆเหล่านี้มีพื้นฐานมาจากวัฒนธรรมดั้งเดิม มีวัดเป็นศูนย์กลาง และมีกลุ่มเป็นกลไกแก้ปัญหา และดำเนินกิจกรรมต่างๆทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม กิจกรรมของกลุ่มนอกจากจะมุ่งแก้ปัญหาสังคม/ชุมชนแล้ว ยังส่งเสริมให้เกิดการสื่อสารเรียนรู้ แลกเปลี่ยนความรู้ใหม่ๆ เงื่อนไขการรวมกลุ่มในชุมชนชนบทประกอบด้วย เงื่อนไข ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน บทบาท ชาย/หญิง วัฒนธรรมประเพณี ระบบการผลิตของชุมชน ปัญหารุนแรงที่กระทบชุมชน ปัญหาความขัดแย้ง การถูกเอารัดเอาเปรียบ การเรียนรู้ การปรับตัว และการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก ส่วนกลไกการรวมกลุ่มมี ผู้นำ การมีส่วนร่วมของสมาชิก ภูมิปัญญา

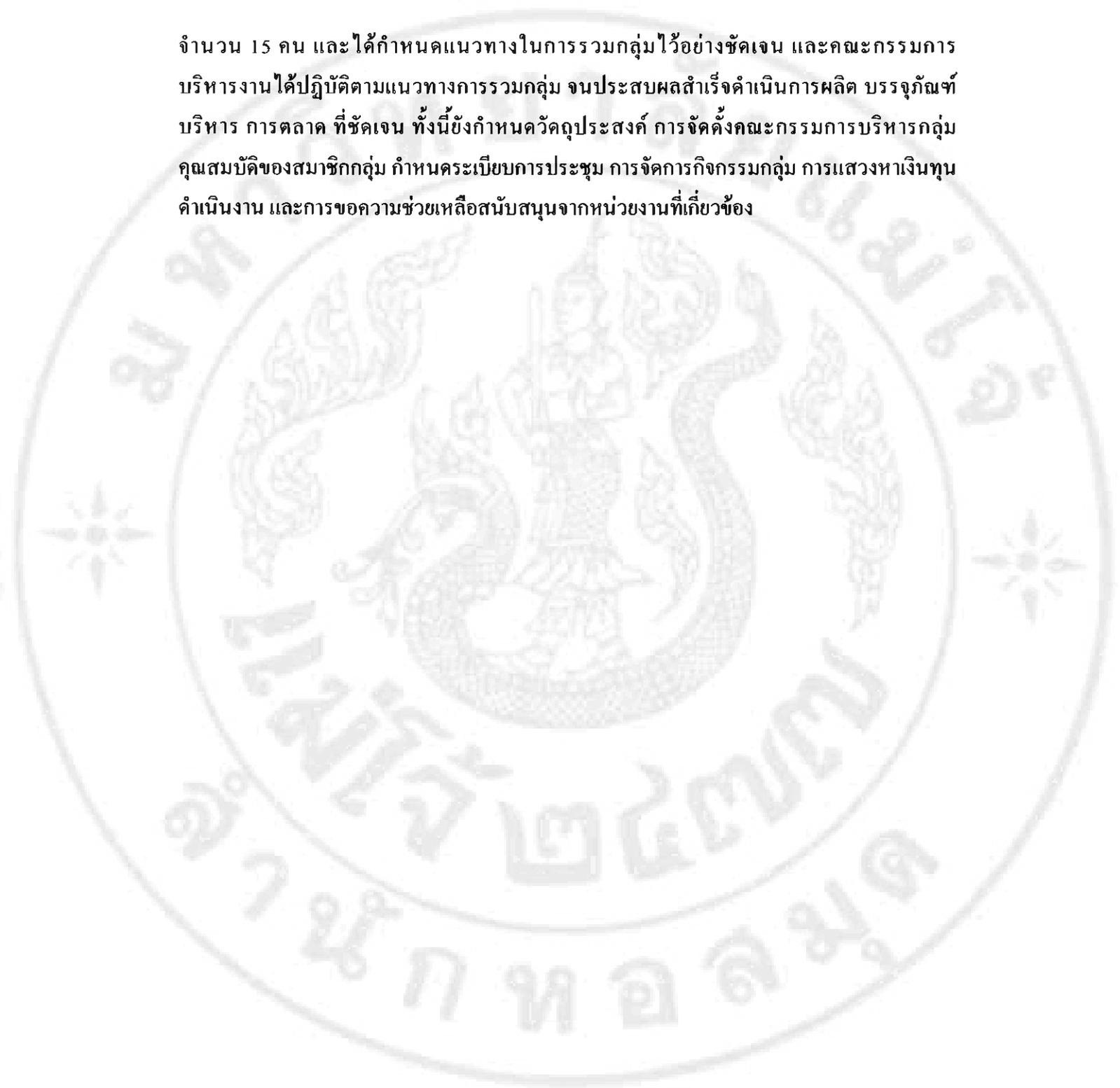
ท้องถิ่น ทรัพยากรชุมชน ระบบเครือข่าย ศักยภาพชุมชน การพึ่งตนเอง การเรียนรู้และ
ผลประโยชน์ เป็นกลไกสำคัญในการรวมกลุ่ม

สุรีพร แสงคำมา (2545) ได้ทำการศึกษาการรวมกลุ่มของผู้ปลูกส้มพันธุ์สายน้ำผึ้ง
ตำบลแม่ลาว อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อหาแนวทางการรวมกลุ่ม พบว่า ลักษณะของการ
รวมกลุ่มเป็นการรวมกลุ่มแบบไม่เป็นทางการและไม่ได้เกิดจากความต้องการของสมาชิก ผู้ปลูกส้ม
ยังขาดความรู้ความเข้าใจในหลักการการรวมกลุ่ม รวมทั้งความไม่ชัดเจนของแนวทางปฏิบัติทั้งใน
เรื่องบทบาทหน้าที่และการจัดกิจกรรม ความต้องการในการรวมกลุ่มของผู้ปลูกส้มพันธุ์สายน้ำผึ้ง
พบว่า ต้องการให้มีสำนักงานถาวร มีการกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อร่วมกันซื้อปุ๋ย ยาฆ่าแมลงและ
อุปกรณ์ในราคาถูก รวมทั้งการขายส้มให้ได้ราคาดี สำหรับการดำเนินงานต้องมีคณะกรรมการ ไม่น้อยกว่า 14 คน และให้มีกิจกรรมกลุ่มเพื่อสร้างความสามัคคีระหว่างสมาชิก แนวทางการรวมกลุ่มผู้
ปลูกส้มพันธุ์สายน้ำผึ้ง คือ ต้องสำรวจปัญหา ความต้องการของผู้ปลูกส้ม โดยมีการกำหนด
วัตถุประสงค์ คณะกรรมการ สมาชิกกลุ่ม การเข้าร่วมประชุม กิจกรรมการติดตามผล และการขอ
ความช่วยเหลือและสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

วรรณิการ์ หุ่นภู (2546) ได้ทำการศึกษาผลกระทบต่อชุมชนจากการรวมกลุ่มของ
สตรีในชนบท เพื่อศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชน และผลกระทบทาง
เศรษฐกิจ อันเป็นผลจากการรวมกลุ่มของสตรีในชนบท พบว่า ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวใน
แง่บทบาทหน้าที่ไม่เปลี่ยนแปลง การเข้าร่วมกลุ่มทำให้มีการพัฒนาตนเอง หารายได้เสริมให้แก่
ครอบครัว ความสัมพันธ์กับเครือข่ายและเพื่อนบ้านมีการเปลี่ยนแปลงคือมีการช่วยเหลือกันมา
กว่าเดิม นอกจากนี้ความสัมพันธ์ในกลุ่มชุมชนเพิ่มสูงขึ้นด้วย และเป็น โอกาสทำให้สตรีเป็นผู้นำ
มากขึ้น ส่วนผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจจากการรวมกลุ่มของสตรี คือ ทำให้สมาชิกมีรายได้เพิ่ม
มากขึ้น จากการเป็นสมาชิกกลุ่มหรือการรับจ้างทำกิจกรรมของกลุ่ม ด้านผลกระทบต่อชุมชน การ
รวมกลุ่มของสตรีทำให้ชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีขึ้นสามารถสร้างอาชีพใหม่ๆสร้างงาน และสร้าง
รายได้แก่ชุมชน

อภิวัฒน์ อะภิวงษา (2546) ได้ทำการศึกษาการรวมกลุ่มผู้ทำน้ำพริกปรุงอาหาร
พื้นเมืองบ้านสันมะนะ ตำบลป่าอ้อดอนชัย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย พบว่าปัญหาเกี่ยวกับภูมิ
หลังของผู้ทำน้ำพริก มีมาจากระดับการศึกษา ระดับอายุ และอาชีพหลักที่แตกต่างกัน รวมถึง
ระยะเวลาและประสบการณ์ในการทำน้ำพริกที่ต่างกัน ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางด้านความคิด
สำหรับปัญหาในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มนั้น เนื่องจากเป็นกลุ่มใหม่ไม่อาจรับสมาชิก
ได้มากนัก เนื่องจากการที่มีสมาชิกเพิ่มขึ้นจำนวนมากจะทำให้ผลผลิตเพิ่มมากขึ้น แต่ขนาดตลาดไม่
กว้างพอ การดำเนินการจัดตั้งกลุ่มในระยะเริ่มแรกมีคณะกรรมการบริหารงานที่ยังไม่เป็นทางการ

จำนวน 15 คน และได้กำหนดแนวทางในการรวมกลุ่มไว้อย่างชัดเจน และคณะกรรมการ
บริหารงานได้ปฏิบัติตามแนวทางการรวมกลุ่ม จนประสบผลสำเร็จดำเนินการผลิต บรรจุก๊าซ
บริหาร การตลาด ที่ชัดเจน ทั้งนี้ยังกำหนดวัตถุประสงค์ การจัดตั้งคณะกรรมการบริหารกลุ่ม
คุณสมบัติของสมาชิกกลุ่ม กำหนดระเบียบการประชุม การจัดการกิจกรรมกลุ่ม การแสวงหาเงินทุน
ดำเนินงาน และการขอความช่วยเหลือสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 วิธีการวิจัย

ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

1.1) ขนาดกลุ่มตัวอย่างในการวิเคราะห์ (Data envelopment analysis: DEA)

กลุ่มออมทรัพย์ที่จัดตั้งในเขตภาคเหนือตอนบนอันประกอบไปด้วย กลุ่มเครดิตยูเนียน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตและธนาคารหมู่บ้าน รวม 1,417 กลุ่ม และในการคำนวณหาจำนวนตัวอย่าง จะใช้สูตรของ Yamane Z (สุวรรณา รุวโชติ: 2541) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% โดยมีสูตรดังต่อไปนี้

$$n = \frac{N}{1+N(e)^2}$$

โดยที่ n = จำนวนกลุ่มออมทรัพย์ตัวอย่าง

N = จำนวนกลุ่มออมทรัพย์ทั้งหมด

e = ร้อยละของความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิด

เมื่อคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรดังกล่าวจะได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 312 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 22 และจะกระจายกลุ่มตัวอย่างไปยังกลุ่มออมทรัพย์แต่ละประเภทได้ดังนี้

กลุ่มเครดิตยูเนียนจำนวน 243 กลุ่ม

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จำนวน 38 กลุ่ม

ธนาคารหมู่บ้าน จำนวน 30 กลุ่ม

1.2) ขนาดกลุ่มตัวอย่างในการวิเคราะห์ ปัจจัยและกระบวนการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

คัดเลือกกลุ่มออมทรัพย์เข้าสู่กระบวนการดังกล่าวจะใช้ความสนใจของแต่ละกลุ่ม โดยจะเลือกกลุ่มที่มีและไม่มีประสิทธิภาพในการดำเนินงานในแต่ละประเภท ๆ ละ 10 กลุ่ม รวม 30 กลุ่ม โดยจะให้คณะกรรมการกลุ่มจำนวน 5 คนประกอบไปด้วย ประธานกลุ่ม เลขาธิการ ประธานเงินกู้ เภรัญญิก และประธานฝ่ายศึกษา และสมาชิกกลุ่มละ 3 คน รวมเป็นผู้ที่จะเข้าร่วมประชุมในแต่ละชั้นตอน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้จะใช้การสอบถามสภาพการทางการเงินของกลุ่มออมทรัพย์จากแบบสอบถามทางการเงินและการรวบรวมโดยการประชุมกลุ่มในการหาปัจจัยที่มีผลสำเร็จการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

2.1) การศึกษาประสิทธิภาพการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ โดยใช้ (Data envelopment analysis: DEA)

จะใช้แบบจำลอง DEA เป็นการวัดประสิทธิภาพของกลุ่มออมทรัพย์ โดยการสร้างตัวแปรปัจจัยนำเข้าและปัจจัยผลผลิตที่เหมาะสมเพื่อประเมินประสิทธิภาพการดำเนินงาน

การศึกษานี้ใช้แบบจำลอง DEA เป็นตัวกลางในการศึกษา โดยปัจจัยนำเข้าและปัจจัยผลผลิตดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ตารางแสดงปัจจัยนำเข้าและปัจจัยผลผลิต

ปัจจัยนำเข้า(Input)	ปัจจัยการผลิต(Output)
เงินรับฝากของสมาชิก	เงินสด/เงินฝาก
ค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น	ลูกหนี้ให้กู้สุทธิ
ทุนของกลุ่มออมทรัพย์	รายได้ทั้งสิ้น
จำนวนพนักงาน	เงินลงทุนของกลุ่มออมทรัพย์
	จำนวนสมาชิก

โดยวิเคราะห์ค่าประสิทธิภาพในแต่ละด้านดังนี้

ประสิทธิภาพทางเทคนิค(Technical Efficiency: TE) ของกลุ่มออมทรัพย์

$$\max z_0 = \sum_{r=1}^s \mu_r y_{r_0}$$

ข้อจำกัด

$$\sum_{r=1}^s \mu_r y_{rj} - \sum_{i=1}^m v_i x_{ij} \leq 0 \quad \text{เมื่อ } j = 1, 2, \dots, n, \dots, N \text{ และ เมื่อ } r=1, 2, \dots, s$$

$$\sum_{i=1}^m v_i x_{i_0} = 1 \quad \text{เมื่อ } i=1, 2, \dots, m$$

$$\mu_r, v_j \geq 0$$

โดยกำหนดให้

N = จำนวนกลุ่มออมทรัพย์ตัวอย่าง

Z_0 = ค่าประสิทธิภาพ (Efficient Score) โดยเปรียบเทียบกลุ่มออมทรัพย์
ในเขตภาคเหนือตอนบน แต่ละแห่งที่ต้องการหาค่าประสิทธิภาพ

Y_{rj} = ผลผลิตชนิดที่ r ของกลุ่มออมทรัพย์ที่ j

X_{ij} = ปัจจัยผลิตชนิดที่ i ของกลุ่มออมทรัพย์ที่ j

μ_r = ค่าถ่วงน้ำหนักของผลิตชนิดที่ r เมื่อ $r = 1, 2, \dots, s$

V_i = ค่าถ่วงน้ำหนักของปัจจัยการผลิตชนิดที่ i เมื่อ $i = 1, 2, \dots, m$

การวิเคราะห์ประสิทธิภาพโดยรวม (Overall Efficiency: OE)

การวัดประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากร ทำให้ทราบว่า กลุ่มออมทรัพย์ในเขต
ภาคเหนือตอนบนสามารถทำการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพทั้งในด้านประสิทธิภาพและทางด้าน
ต้นทุนหรือไม่

$$\text{Overall Efficiency} = \frac{\text{Cost Efficiency}}{\text{Technical Efficiency}}$$

2.2) วิเคราะห์หาปัจจัยและกระบวนการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพ
สูงขึ้น

หลังจากทราบถึงความมีหรือไม่มีประสิทธิภาพของกลุ่มออมทรัพย์แต่ละประเภทแล้วจะทำการ
การสุ่มตัวอย่างกลุ่มออมทรัพย์แต่ละประเภทมาจำนวนหนึ่งทั้งที่มีประสิทธิภาพและไม่มี
ประสิทธิภาพเพื่อมาถอดบทเรียนถึงปัจจัยที่มีหรือไม่มีประสิทธิภาพโดยวิธีการ A-I-C แล้วนำปัจจัย
ที่ได้จากการถอดบทเรียนดังกล่าวไปเสริมสร้างพัฒนากลุ่มออมทรัพย์ที่ไม่มีประสิทธิภาพ และ
สร้างความยั่งยืนให้แก่กลุ่มออมทรัพย์ที่มีประสิทธิภาพต่อไป

ขั้นตอนในการถอดบทเรียนด้วย A-I-C

นำข้อมูลจากการวิเคราะห์ประเมินผลประสิทธิภาพการดำเนินงานมาหากลุ่ม
ต้นแบบและพัฒนาหาแนวทางปฏิบัติงานที่ถูกต้องเหมาะสม โดยการสนทนาเจาะจงซึ่งใช้รูปแบบ
ประชุมแบบมีส่วนร่วม AIC แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนคือ

ขั้นที่ 1 A = Appreciation คือขั้นตอนการเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์
ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนแรก โดยจะมีการจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยนำแกนนำกลุ่มมาประชุม
เพื่อแสดงความ คิดเห็น และหาข้อสรุปร่วมกัน โดยแบ่ง 2 ส่วน คือ

(1) การวิเคราะห์สภาพการณ์ของกลุ่ม ในปัจจุบันในกระบวนการขั้นนี้ จะให้ทุกคนจะมีโอกาสแสดงความคิดเห็นถึงสถานการณ์ของกลุ่มว่าเป็นอย่างไร และสิ่งที่ยากจะเห็น โดยเฉพาะความสำเร็จในอนาคตของกลุ่ม

(2) การกำหนดอนาคตหรือวิสัยทัศน์ อันเป็นสิ่งพึงประสงค์ในการพัฒนากลุ่ม เป็นการกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมประชุมใช้จินตนาการกำหนด “วิสัยทัศน์” (Vision) คือ “เป้าหมายที่ต้องการ ไปถึง”

$$\text{Appreciation} + \text{Imagination} = \text{Vision}$$

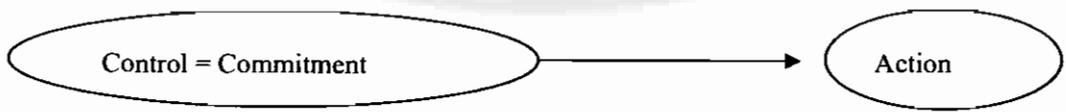
ขั้นที่ 2 I = Influence คือขั้นตอนการหาวิธีการและเสนอทางเลือกในการพัฒนา กลุ่ม เป็นขั้นตอนที่แกนนำของกลุ่มจะต้องช่วยกันหามาตรการ วิธีการ และค้นหาเหตุผลเพื่อกำหนดทางเลือกในการพัฒนา กำหนดเป้าหมาย กำหนดกิจกรรม และจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรมของกลุ่ม

$$\text{Influence} = \text{Interaction} \longrightarrow \text{Strategy}$$

ขั้นที่ 3 C = Control คือ ขอมรับและทำงานร่วมกันโดยนำเอาโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ มาสู่การปฏิบัติ และจัดกลุ่มผู้ดำเนินการ ซึ่งจะรับผิดชอบโครงการ โดยขั้นตอนกิจกรรมประกอบด้วย

(1) การแบ่งความรับผิดชอบ ในขั้นนี้ สมาชิกกลุ่มจะเลือกเองว่าใครจะเป็นผู้รับผิดชอบหลัก ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และใครจะเป็นผู้ให้ความร่วมมือในเรื่องใด จะเป็นผู้ร่วมคิดแผนปฏิบัติการข้อใด เป็นการกำหนด “ข้อผูกพัน” (Commitment) ให้ตนเองเพื่อ “ควบคุม” (Control) ให้เกิดการกระทำอันจะนำไปสู่การบรรลุที่เป็นเป้าหมายหรืออุดมการณ์ร่วมกันของกลุ่ม ในที่สุด

(2) การตกลงใจในรายละเอียดของการดำเนินการจัดทำแผนปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ 4 นำแผนงานไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

เป็นการนำแผนงานที่ได้จากการจัดทำ A-I-C ไปทดลองใช้กับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่เป็นตัวอย่าง โดยเฉพาะกลุ่มที่มีประสิทธิภาพการดำเนินงานต่ำ และหลังจากดำเนินงานตามแผนงานแล้วจะมีการเข้าไปประเมินผลการดำเนินงานตามแผนงาน

ขั้นตอนที่ 5 การถอดบทเรียน

เป็นการขั้นตอนสุดท้าย คือ การถอดบทเรียนจากการจัดทำแผนและนำแผนไปปฏิบัติ เพื่อหารูปแบบและกระบวนการในการสร้างและพัฒนาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์

จากนั้นนำผลที่ได้จากการทำ AIC การวิเคราะห์ตามลำดับขั้น เพื่อหาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์ ซึ่งวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ และร้อยละ โดยการแปลผลค่าเฉลี่ยของระดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จดังนี้

ค่าเฉลี่ยอยู่ในช่วง 1.00 – 1.80	หมายถึง ระดับความสำคัญของปัจจัยน้อยที่สุด
ค่าเฉลี่ยอยู่ในช่วง 1.81 – 2.60	หมายถึง ระดับความสำคัญของปัจจัยน้อย
ค่าเฉลี่ยอยู่ในช่วง 2.61 – 3.40	หมายถึง ระดับความสำคัญของปัจจัยปานกลาง
ค่าเฉลี่ยอยู่ในช่วง 3.41 – 4.20	หมายถึง ระดับความสำคัญของปัจจัยมาก
ค่าเฉลี่ยอยู่ในช่วง 4.21 – 5.00	หมายถึง ระดับความสำคัญของปัจจัยมากที่สุด

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยที่ได้แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพกลุ่มออมทรัพย์ในเขตพื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบนประกอบ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน ลำพูน ลำปางและแม่ฮ่องสอน ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพกลุ่มออมทรัพย์ในเขต 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน

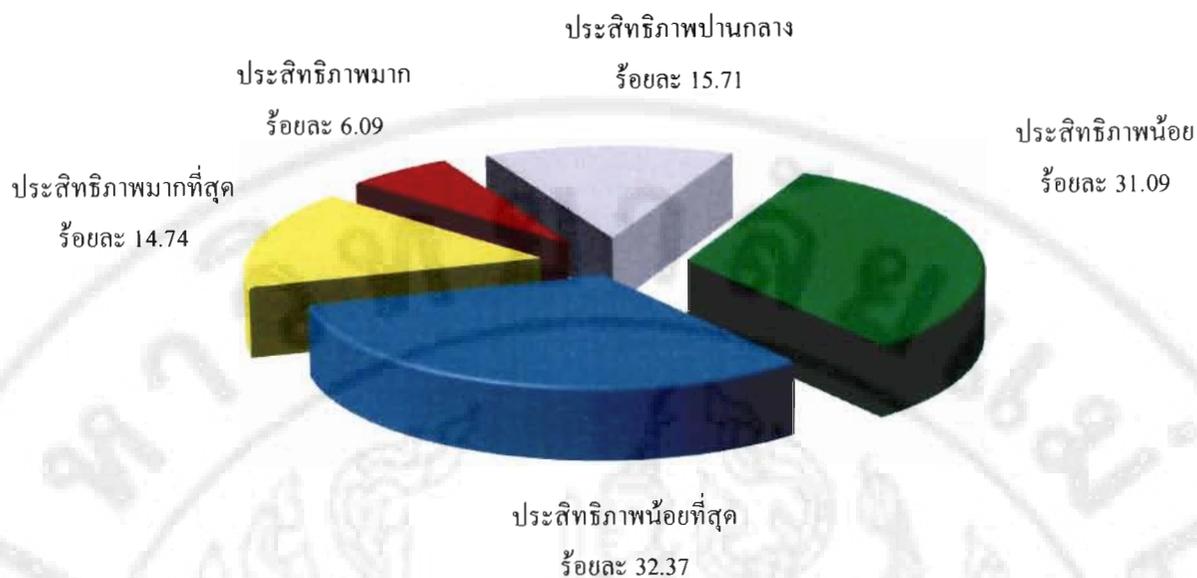
ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพกลุ่มออมทรัพย์ในเขตพื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน

ผลการประเมินประสิทธิภาพการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ ทั้ง 312 กลุ่มในเขตพื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบนประกอบ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน ลำพูน ลำปางและแม่ฮ่องสอน โดยใช้แบบจำลองการโอบล้อมข้อมูล (Data Envelopment Analysis: DEA) และเลือกเงื่อนไขการวัดค่าประสิทธิภาพการดำเนินงานในกรณีที่ได้ต่อขนาดคงที่ (Constant return to scale: CRS) แสดงดังตารางที่ 3 และภาพที่ 4

ตารางที่ 3 ประสิทธิภาพการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ในเขตพื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน กรณีผลได้ต่อขนาดคงที่ (CRS)

ค่าประสิทธิภาพการดำเนินงาน	จำนวน (กลุ่ม)	ร้อยละ	ค่าประสิทธิภาพเฉลี่ย
ประสิทธิภาพมากที่สุด $0.81 \leq ES \leq 1.00$	46	14.74	0.9711
ประสิทธิภาพมาก $0.61 \leq ES \leq 0.80$	19	6.09	0.6631
ประสิทธิภาพปานกลาง $0.41 \leq ES \leq 0.60$	49	15.71	0.4858
ประสิทธิภาพน้อย $0.21 \leq ES \leq 0.40$	97	31.09	0.2849
ประสิทธิภาพน้อยที่สุด $0.00 \leq ES \leq 0.20$	101	32.37	0.1136

ที่มา: จากการวิเคราะห์

ภาพที่ 4 ประสิทธิภาพการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ในเขตพื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน กรณีผลได้ต่อขนาดคงที่ (CRS)

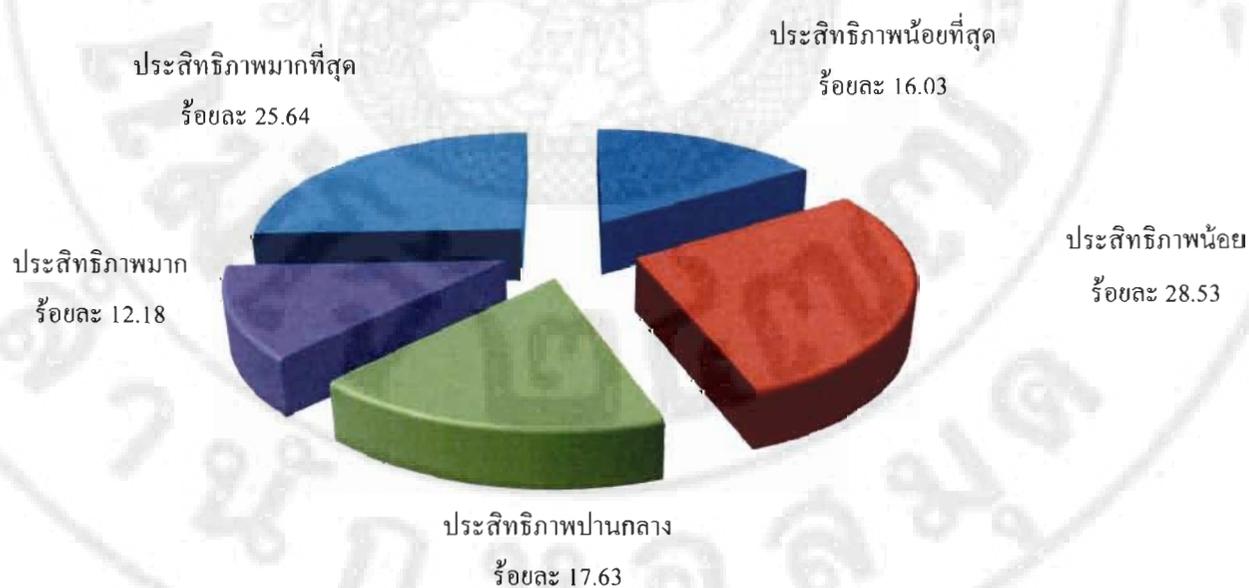
ตารางที่ 3 และภาพที่ 5 พบว่า กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมากที่สุด มีจำนวน 46 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 14.74 กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก มีจำนวน 19 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 6.08 ในขณะที่กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับปานกลาง มีจำนวน 49 กลุ่ม มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับน้อย มีจำนวน 97 กลุ่ม และมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับน้อยที่สุดมีจำนวน 101 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 15.17, 31.09 และ 32.37.22 ตามลำดับ ทั้งนี้ ค่าประสิทธิภาพเฉลี่ยของกลุ่มที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด กลุ่มที่มีประสิทธิภาพมาก กลุ่มที่มีประสิทธิภาพปานกลาง กลุ่มที่มีประสิทธิภาพน้อย และกลุ่มที่มีประสิทธิภาพน้อยที่สุด คือ 0.9711, 0.6631, 0.4858, 0.2849 และ 0.1136 ตามลำดับ

แต่อย่างไรก็ตาม การประเมินค่าประสิทธิภาพโดยเลือกเงื่อนไขผลได้ต่อขนาดคงที่ (Constant return to scale: CRS) ซึ่งเป็นการนำปัจจัยนำเข้าเข้าไปในสัดส่วนหนึ่ง ผลลัพธ์ที่ได้ ออกมาจะมีสัดส่วนเท่ากันนั้น มีจุดอ่อนในเรื่องผลได้ต่อขนาดที่แท้จริงของกลุ่มออมทรัพย์ซึ่งในความเป็นจริงไม่ได้คงที่เพียงอย่างเดียว กล่าวคือ กลุ่มออมทรัพย์บางกลุ่มอาจมีผลได้ต่อขนาดลดลง (Decreasing return to scale: DRS) ซึ่งมีลักษณะ คือ นำปัจจัยนำเข้าเข้าไปในสัดส่วนหนึ่ง แต่ผลลัพธ์ที่ได้ ออกมาจะมีสัดส่วนน้อยกว่า หรือมีผลได้ต่อขนาดเพิ่มขึ้น (Increasing return to scale: IRS) ซึ่งมีลักษณะ คือ นำปัจจัยนำเข้าเข้าไปในสัดส่วนหนึ่ง แต่ผลลัพธ์ที่ได้ ออกมาจะมีสัดส่วนมากกว่า ดังนั้น เงื่อนไขการประเมินประสิทธิภาพการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในกรณีที่ผลได้ต่อขนาดสามารถเปลี่ยนแปลงได้ (Variable return to scale: VRS) จะถูกนำมาใช้ ซึ่งผลการประเมินประสิทธิภาพการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตแสดงดังตารางที่ 4 และภาพที่ 5

ตารางที่ 4 ประสิทธิภาพการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ในเขตพื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน
กรณีผลได้ต่อขนาดสามารถเปลี่ยนแปลงได้ (VRS)

ค่าประสิทธิภาพ การดำเนินงาน	จำนวน (กลุ่ม)	ร้อยละ	ค่าประสิทธิภาพเฉลี่ย
ประสิทธิภาพมากที่สุด $0.81 \leq ES \leq 1.00$	80	25.64	0.9715
ประสิทธิภาพมาก $0.61 \leq ES \leq 0.80$	38	12.18	0.6786
ประสิทธิภาพปานกลาง $0.41 \leq ES \leq 0.60$	55	17.63	0.4974
ประสิทธิภาพน้อย $0.21 \leq ES \leq 0.40$	89	28.53	0.3036
ประสิทธิภาพน้อยที่สุด $0.00 \leq ES \leq 0.20$	50	16.03	0.1096

ที่มา: จากการวิเคราะห์

ภาพที่ 5 ประสิทธิภาพการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ในเขตพื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน
กรณีผลได้ต่อขนาดสามารถเปลี่ยนแปลงได้ (VRS)

จากตารางที่ 4 และภาพที่ 5 พบว่า กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมากที่สุด มีจำนวน 80 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 25.64 กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก มีจำนวน 38 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 12.18 ในขณะที่กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับปานกลาง มีจำนวน 55 กลุ่ม มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับน้อย มีจำนวน 89

กลุ่ม และมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับน้อยที่สุดมีจำนวน 50 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 34.08, 19.85 และ 8.99 ตามลำดับ ทั้งนี้ ค่าประสิทธิภาพเฉลี่ยของกลุ่มที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด กลุ่มที่มีประสิทธิภาพมาก กลุ่มที่มีประสิทธิภาพปานกลาง กลุ่มที่มีประสิทธิภาพน้อย และกลุ่มที่มีประสิทธิภาพน้อยที่สุด คือ 0.9715, 0.6786, 0.4974, 0.3036 และ 0.1096ตามลำดับ

วิเคราะห์หาปัจจัยและกระบวนการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพ

ในการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตนั้น เนื่องจากข้อมูลที่ได้จากการเก็บแบบสอบถาม มีปัจจัยจำนวนมาก ดังนั้นจึงแบ่งการวิเคราะห์ปัจจัยในแต่ละด้านดังนี้

1. ด้านโครงสร้างและกระบวนการทำงาน

1.1) มุมมองด้านคณะกรรมการ

ผลการวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพของกลุ่มออมทรัพย์มุมมองด้านคณะกรรมการพบว่า คณะกรรมการทุกคนมาจากการเลือกตั้งโดยสมาชิก มีระดับความสำคัญที่ระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 59.6 การมีการกำหนดบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของคณะกรรมการที่ชัดเจนนั้น มีระดับความสำคัญที่ระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 55.4 คณะกรรมการมีความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการของกลุ่มออมทรัพย์เป็นอย่างดี มีระดับความสำคัญที่ระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 47.1 คณะกรรมการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกด้วยความเป็นธรรมและมีใจเป็นกลาง มีระดับความสำคัญที่ระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 47.9 คณะกรรมการมีความเสียสละและเห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนรวม มีระดับความสำคัญที่ระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 49.2 คณะกรรมการมีการตัดสินใจอย่างเหมาะสม และเป็นที่ยอมรับได้ ส่วนรวม มีระดับความสำคัญที่ระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 47.5 คณะกรรมการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีระดับความสำคัญที่ระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 60.4 คณะกรรมการปฏิบัติงานได้ตรงตามแผนที่วางไว้ มีระดับความสำคัญที่ระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 42.5 มีการประชุมคณะกรรมการเป็นประจำทุกเดือน มีระดับความสำคัญที่ระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 34.2 และมีการจดบันทึกรายงานการประชุมทุกครั้ง มีระดับความสำคัญที่ระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 42.9

จากตารางที่ 5 ในส่วนของ ระดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพ แบบถ่วงน้ำหนัก จะพบว่า คณะกรรมการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต, คณะกรรมการทุกคนมาจากการเลือกตั้งโดยสมาชิก, การมีการกำหนดบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของคณะกรรมการที่ชัดเจน, คณะกรรมการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกด้วยความเป็นธรรมและมีใจเป็นกลางและ คณะกรรมการมีการตัดสินใจอย่างเหมาะสม และเป็นที่ยอมรับได้ มี

ระดับความสำคัญของปัจจัย ที่ถ่วงน้ำหนักอยู่ระดับมากที่สุด คือ 4.52, 4.45, 4.35, 4.34, 4.32 และ 4.24 ตามลำดับ ส่วน การจดบันทึกรายงานการประชุมทุกครั้ง, คณะกรรมการปฏิบัติงานได้ตรงตามแผนที่วางไว้, คณะกรรมการมีความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการของกลุ่มออมทรัพย์เป็นอย่างดี และ มีการประชุมคณะกรรมการเป็นประจำทุกเดือน มีระดับความสำคัญของปัจจัย ที่ถ่วงน้ำหนักอยู่ระดับมาก คือ 4.18, 4.03, 3.97, และ 3.90 ตามลำดับ

ตารางที่ 5 รูปแบบการบริหารจัดการของกลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพ มุมมองด้านคณะกรรมการ

ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของกลุ่มออมทรัพย์ (มุมมองด้านคณะกรรมการ)	ระดับความสำคัญของปัจจัย					ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก	แปลความ
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด		
1) คณะกรรมการทุกคนมาจากการเลือกตั้งโดยสมาชิก	2 (0.8)	6 (2.5)	17 (7.1)	72 (30.0)	143 (59.6)	4.45	มากที่สุด
2) การมีการกำหนดบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของคณะกรรมการที่ชัดเจน	2 (0.8)	13 (5.4)	18 (7.5)	74 (30.8)	133 (55.4)	4.35	มากที่สุด
3) คณะกรรมการมีความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการของกลุ่มออมทรัพย์เป็นอย่างดี	0 (0.0)	7 (2.9)	57 (23.8)	113 (47.1)	63 (26.3)	3.97	มาก
4) คณะกรรมการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกด้วยความเป็นธรรมและมีใจเป็นกลาง	0 (0.0)	8 (3.3)	17 (7.1)	100 (41.7)	115 (47.9)	4.34	มากที่สุด
5) คณะกรรมการมีความเสียสละและเห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนรวม	0 (0.0)	10 (4.2)	41 (17.1)	71 (29.6)	118 (49.2)	4.24	มากที่สุด
6) คณะกรรมการมีการตัดสินใจอย่างเหมาะสม และเป็นที่ยอมรับได้	0 (0.0)	7 (2.9)	24 (10.0)	95 (39.6)	114 (47.5)	4.32	มากที่สุด
7) คณะกรรมการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต	0 (0.0)	0 (0.0)	20 (8.3)	75 (31.3)	145 (60.4)	4.52	มากที่สุด
8) คณะกรรมการปฏิบัติงานได้ตรงตามแผนที่วางไว้	3 (1.3)	0 (0.0)	60 (25.0)	102 (42.5)	75 (31.3)	4.03	มาก
9) มีการประชุมคณะกรรมการเป็นประจำทุกเดือน	5 (2.1)	5 (2.1)	73 (30.4)	82 (34.2)	75 (31.3)	3.90	มาก
10) มีการจดบันทึกรายงานการประชุมทุกครั้ง	2 (0.8)	11 (4.6)	32 (13.3)	92 (38.3)	103 (42.9)	4.18	มาก

ที่มา: จากการวิเคราะห์

หมายเหตุ: ตัวเลขใน () แสดงค่าร้อยละ

1.2) มุมมองด้านคณะสมาชิก

ผลการวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพของกลุ่มออมทรัพย์มุมมองด้านสมาชิกพบว่า สมาชิกมีความรู้ความเข้าใจในกฎระเบียบ ข้อบังคับของกลุ่มมีระดับความสำคัญของปัจจัยระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 38.3 สมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม มีระดับความสำคัญของปัจจัยระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 37.9 สมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการดำเนินงานของกลุ่มมีระดับความสำคัญของปัจจัยระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 40.8 สมาชิกมีส่วนร่วมในการเสนอแนะและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการประชุมต่าง ๆ ที่เปิดโอกาสให้สมาชิกเข้าร่วมประชุม มีระดับความสำคัญของปัจจัยระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 36.3 สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่ม มีระดับความสำคัญของปัจจัยระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 40.0 สมาชิกมีวินัยในการออมอย่างสม่ำเสมอ มีระดับความสำคัญของปัจจัยระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 38.0 และสมาชิกที่กู้เงินจากกลุ่มส่งคืนเงินกู้ตรงตามกำหนด มีระดับความสำคัญของปัจจัยระดับมากที่สุด

ตารางที่ 6 รูปแบบการบริหารจัดการของกลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพ มุมมองด้านสมาชิก

ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของกลุ่มออมทรัพย์ (มุมมองด้านสมาชิก)	ระดับความสำคัญของปัจจัย					ค่าเฉลี่ย ถ่วงน้ำหนัก	แปลความ
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด		
1) สมาชิกมีความรู้ความเข้าใจในกฎระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม	3 (1.3)	4 (1.7)	66 (27.5)	92 (38.3)	75 (31.3)	3.97	มาก
2) สมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม	7 (2.9)	8 (3.3)	46 (19.2)	88 (36.7)	91 (37.9)	4.03	มาก
3) สมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการดำเนินงานของกลุ่ม	9 (3.8)	3 (1.3)	53 (22.1)	98 (40.8)	77 (32.1)	3.96	มาก
4) สมาชิกมีส่วนร่วมในการเสนอแนะและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการประชุมต่าง ๆ ที่เปิดโอกาสให้สมาชิกเข้าร่วมประชุม	5 (2.1)	7 (2.9)	55 (22.9)	87 (36.3)	86 (35.8)	4.01	มาก
5) สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่ม	2 (0.8)	11 (4.6)	62 (25.8)	96 (40.0)	69 (28.8)	3.91	มาก
6) สมาชิกมีวินัยในการออมอย่างสม่ำเสมอ	2 (0.8)	8 (3.3)	44 (18.3)	93 (38.8)	93 (38.8)	4.11	มาก
7) สมาชิกที่กู้เงินจากกลุ่มส่งคืนเงินกู้ตรงตามกำหนด	2 (0.8)	6 (2.5)	40 (16.7)	82 (34.2)	110 (45.8)	4.22	มาก

ที่มา จากการวิเคราะห์

หมายเหตุ: ตัวเลขใน () แสดงค่าร้อยละ

จากการตารางที่ 6 ในส่วนของ ระดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพ แบบถ่วงน้ำหนักในมุมมองด้านสมาชิก พบว่า สมาชิกที่กู้เงินจากกลุ่ม ส่งคืนเงินกู้ตรงตามกำหนด, สมาชิกมีวินัยในการออมอย่างสม่ำเสมอ, สมาชิกมีส่วนร่วมในการ กำหนดกฎระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม, สมาชิกมีส่วนร่วมในการเสนอแนะและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการประชุมต่าง ๆ ที่เปิดโอกาสให้สมาชิกเข้าร่วมประชุม, สมาชิกมีความรู้ความเข้าใจในกฎระเบียบ ข้อบังคับของกลุ่ม, สมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการดำเนินงานของกลุ่ม และสมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่ม เดือน มีระดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จแบบถ่วงน้ำหนักอยู่ระดับมาก คือ 4.22, 4.11, 4.03, 4.01 ,3.97, 3.96 และ 3.91 ตามลำดับ

1.3) มุมมองด้านกฎระเบียบ ข้อบังคับ

ผลการวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพ มุมมองด้านกฎระเบียบ ข้อบังคับ พบว่า กฎระเบียบ ข้อบังคับของกลุ่มกำหนดโดยคณะกรรมการของกลุ่มและบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร มีระดับความสำคัญของปัจจัยระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 45.4 และ สมาชิกปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับทุกข้อ มีระดับความสำคัญของปัจจัยระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 41.7 ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 รูปแบบการบริหารจัดการของกลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพ มุมมองด้านกฎระเบียบ ข้อบังคับ

ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของกลุ่มออมทรัพย์ (มุมมองด้านกฎระเบียบ ข้อบังคับ)	ระดับความสำคัญของปัจจัย					ค่าเฉลี่ย ถ่วง น้ำหนัก	แปล ภาพ
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	น้อย ที่สุด	น้อย		
1) กฎระเบียบ ข้อบังคับของกลุ่มกำหนดโดยคณะกรรมการของกลุ่มและบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร	0 (0.0)	4 (1.7)	26 (10.8)	101 (42.1)	109 (45.4)	4.31	มากที่สุด
2) สมาชิกปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับทุกข้อ	4 (1.7)	11 (4.6)	41 (17.1)	100 (41.7)	84 (35.0)	4.04	มาก

ที่มา: จากการวิเคราะห์

หมายเหตุ: ตัวเลขใน () แสดงค่าร้อยละ

จากตารางที่ 7 ระดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพ ในมุมมองด้านกฎระเบียบข้อบังคับ ของค่าเฉลี่ยแบบถ่วงน้ำหนัก พบว่า กฎระเบียบข้อบังคับของกลุ่มกำหนดโดยคณะกรรมการของกลุ่มและบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร มีระดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จแบบถ่วงน้ำหนักอยู่ระดับมากที่สุด คือ 4.31 ส่วนสมาชิกปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับทุกข้อ อักษร มีระดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จแบบถ่วงน้ำหนักอยู่ระดับมากที่สุด คือ 4.04

1.4) มุมมองด้านการบริหารจัดการและระบบข้อมูล

ผลการวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพ มุมมองด้านการบริหารจัดการและระบบข้อมูล พบว่า ในการดำเนินงานของกลุ่มมีการวางแผนการดำเนินงานและปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ มีระดับความสำคัญของปัจจัยระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 45.8 ทะเบียนข้อมูลของกลุ่ม ได้แก่ ทะเบียนสมาชิก ทะเบียนลูกหนี้ ทะเบียนครุภัณฑ์ ฯลฯ มีการจัดทำอย่างเป็นระบบ มีระดับความสำคัญของปัจจัยระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 41.3 ข้อมูลของกลุ่ม ได้แก่ ทะเบียนสมาชิก ทะเบียนลูกหนี้ ทะเบียนครุภัณฑ์ ฯลฯ เป็นปัจจุบัน มีระดับความสำคัญของปัจจัยระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 46.3 และ มีการเชื่อมโยงแหล่งเงินทุนทั้งภายในและภายนอกชุมชน มีระดับความสำคัญของปัจจัยระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 38.8 ดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 รูปแบบการบริหารจัดการของกลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพ มุมมองด้านบริหารจัดการและระบบข้อมูล

ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของกลุ่มออมทรัพย์ (มุมมองด้านบริหารจัดการและระบบข้อมูล)	ระดับความสำคัญของปัจจัย					ค่าเฉลี่ย ถ่วง น้ำหนัก	แปล ความ
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	น้อย ที่สุด	น้อย		
1) ในการดำเนินงานของกลุ่มมีการวางแผนการดำเนินงานและปฏิบัติตามแผนที่วางไว้	0 (0.0)	7 (2.9)	42 (17.5)	110 (45.8)	81 (33.8)	4.10	มาก
2) ทะเบียนข้อมูลของกลุ่ม ได้แก่ ทะเบียนสมาชิก ทะเบียนลูกหนี้ ทะเบียนครุภัณฑ์ ฯลฯ มีการจัดทำอย่างเป็นระบบ	3 (1.3)	9 (3.8)	35 (14.6)	94 (39.2)	99 (41.3)	4.15	มาก
3) ข้อมูลของกลุ่ม ได้แก่ ทะเบียนสมาชิก ทะเบียนลูกหนี้ ทะเบียนครุภัณฑ์ ฯลฯ เป็นปัจจุบัน	0 (0.0)	4 (1.7)	31 (12.9)	94 (39.2)	111 (46.3)	4.30	มากที่สุด
4) มีการเชื่อมโยงแหล่งเงินทุนทั้งภายในและภายนอกชุมชน	31 (12.9)	22 (9.2)	48 (20.0)	93 (38.8)	46 (19.2)	3.42	มาก

ที่มา: จากการวิเคราะห์

หมายเหตุ: ตัวเลขใน () แสดงค่าร้อยละ

จากตารางที่ 8 ระดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพ ในมุมมองด้านการบริหารจัดการและระบบข้อมูล แบบถ่วงน้ำหนักนั้นพบว่า ข้อมูลของกลุ่ม ได้แก่ ทะเบียนสมาชิก ทะเบียนลูกหนี้ ทะเบียนครุภัณฑ์ ฯลฯ เป็นปัจจุบัน มีระดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จแบบถ่วงน้ำหนัก ระดับมากที่สุด คือ 4.30 ในขณะที่ทะเบียนข้อมูลของกลุ่ม ได้แก่ ทะเบียนสมาชิก ทะเบียนลูกหนี้ ทะเบียนครุภัณฑ์ ฯลฯ มีการจัดทำอย่างเป็นระบบ, ในการดำเนินงานของกลุ่มมีการวางแผนการดำเนินงานและปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ และ มีการเชื่อมโยงแหล่งเงินทุนทั้งภายในและภายนอกชุมชน มีระดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จแบบถ่วงน้ำหนัก ระดับมาก คือ 4.15, 4.10, และ 3.42 ตามลำดับ

2. ด้านการบริหารทรัพยากรและเงินทุน

2.1 มุมมองด้านการจัดการทรัพยากรและเงินทุน

จากผลการวิเคราะห์พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพ มุมมองด้านการจัดการทรัพยากรและเงินทุน นั้น มีการจัดทำเอกสารหลักฐานทางการเงินครบถ้วน มีระดับความสำคัญของปัจจัยระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 46.7 มีการจัดทำเอกสารหลักฐานทางการเงินเป็นปัจจุบัน มีระดับความสำคัญของปัจจัยระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 54.6 มีการจัดทำบัญชีครบถ้วน เป็นปัจจุบันและถูกต้องตามหลักบัญชี มีระดับความสำคัญของปัจจัยระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 44.6 มีการนำเงินไปฝากกับสถาบันการเงินเป็นประจำทุกเดือน มีระดับความสำคัญของปัจจัยระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 55.4 มีการรายงานสถานะทางการเงินให้คณะกรรมการ, สมาชิกทราบ มีระดับความสำคัญของปัจจัยระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 51.3

ตารางที่ 9 รูปแบบการบริหารจัดการของกลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพ มุมมองด้านการจัดการทรัพยากรและเงินทุน

ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของกลุ่มออมทรัพย์ (มุมมองด้านการจัดการทรัพยากรและเงินทุน)	ระดับความสำคัญของปัจจัย					ค่าเฉลี่ย ถ่วง น้ำหนัก	แปล ความ
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด		
1) มีการจัดทำเอกสารหลักฐานทางการเงินครบถ้วน	2 (0.8)	13 (5.4)	27 (11.3)	84 (35.0)	112 (46.7)	4.22	มากที่สุด
2) มีการจัดทำเอกสารหลักฐานทางการเงินเป็นปัจจุบัน	4 (1.7)	23 (9.6)	80 (33.3)	131 (54.6)	2 (0.8)	4.76	มากที่สุด
3) มีการจัดทำบัญชีครบถ้วน เป็นปัจจุบันและถูกต้องตามหลักบัญชี	2 (0.8)	4 (1.7)	37 (15.4)	90 (37.5)	107 (44.6)	4.23	มากที่สุด

ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของกลุ่มออมทรัพย์ (มุมมองด้านการจัดการทรัพยากรและเงินทุน)	ระดับความสำคัญของปัจจัย					ค่าเฉลี่ย ถ่วง น้ำหนัก	แปล ความ
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด		
5) มีการนำเงินไปฝากกับสถาบันการเงินเป็นประจำทุกเดือน	6 (2.5)	11 (4.6)	29 (12.1)	61 (25.4)	133 (55.4)	4.27	มาก ที่สุด
6) มีการรายงานสถานะทางการเงินให้คณะกรรมการ, สมาชิกทราบ	0 (0.0)	4 (1.7)	20 (8.3)	93 (38.8)	123 (51.3)	4.40	มาก ที่สุด

ที่มา: จากการวิเคราะห์

หมายเหตุ: ตัวเลขใน () แสดงค่าร้อยละ

จากตารางที่ 9 ระดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพ ในมุมมองด้านการจัดการทรัพยากรและเงินทุน แบบถ่วงน้ำหนักนั้นพบว่า มีการจัดทำเอกสารหลักฐานทางการเงินเป็นปัจจุบัน, มีการรายงานสถานะทางการเงินให้คณะกรรมการและสมาชิกทราบ, มีการนำเงินไปฝากกับสถาบันการเงินเป็นประจำทุกเดือน, มีการจัดทำบัญชีครบถ้วน เป็นปัจจุบันและถูกต้องตามหลักบัญชี และ มีการจัดทำเอกสารหลักฐานทางการเงินครบถ้วน มีระดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพ แบบถ่วงน้ำหนัก ระดับมากที่สุด คือ 4.76, 4.40, 4.27, 4.23 และ 4.22 ตามลำดับ

2.2) มุมมองด้านความโปร่งใส

พบว่า การตรวจสอบบัญชีและหลักฐานทางการเงินต่าง ๆ ของกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ มีระดับความสำคัญของปัจจัยระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 52.9 และการบริหารจัดการทางการเงินอย่างเปิดเผย และสมาชิกสามารถตรวจสอบได้ มีระดับความสำคัญของปัจจัยระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 65.4 (ดังตารางที่ 10)

จากตารางที่ 10 ระดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพในมุมมองด้านความโปร่งใส แบบถ่วงน้ำหนักนั้นพบว่าการบริหารจัดการทางการเงินอย่างเปิดเผย และสมาชิกสามารถตรวจสอบได้ และการตรวจสอบบัญชีและหลักฐานทางการเงินต่าง ๆ ของกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ มีระดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพแบบถ่วงน้ำหนัก ระดับมากที่สุด คือ 4.55 และ 4.37

ตารางที่ 10 รูปแบบการบริหารจัดการของกลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพ มุมมองด้านความโปร่งใส

ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของกลุ่มออมทรัพย์ (มุมมองด้านความโปร่งใส)	ระดับความสำคัญของปัจจัย					ค่าเฉลี่ย ถ่วงน้ำหนัก	แปล ความ
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด		
1) การตรวจสอบบัญชีและหลักฐานทางการเงินต่าง ๆ ของกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ	2 (0.8)	6 (2.5)	20 (8.3)	85 (35.4)	127 (52.9)	4.37	มากที่สุด
2) การบริหารจัดการทางการเงินอย่างเปิดเผยและสมาชิกสามารถตรวจสอบได้	0 (0.0)	4 (1.7)	18 (7.5)	59 (24.6)	157 (65.4)	4.55	มากที่สุด

ที่มา: จากการวิเคราะห์

หมายเหตุ: ตัวเลขใน () แสดงค่าร้อยละ

2.3) มุมมองด้าน ความมีประสิทธิภาพในการบริหารการเงิน

จากผลการวิเคราะห์พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพ มุมมองด้านความมีประสิทธิภาพในการบริหารการเงิน นั้น มีการปล่อยเงินกู้ให้สมาชิกและดำเนินกิจกรรมเชิงธุรกิจอื่นร่วมด้วย มีระดับความสำคัญของปัจจัยระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 34.6 และ ผลการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มที่ผ่านมาได้รับผลกำไร มีระดับความสำคัญของปัจจัยระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 43.3

จากตารางที่ 11 ระดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพ ในมุมมองด้าน ความมีประสิทธิภาพในการบริหารการเงิน แบบถ่วงน้ำหนักนั้นพบว่า ผลการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มที่ผ่านมาได้รับผลกำไร และ มีการปล่อยเงินกู้ให้สมาชิกและดำเนินกิจกรรมเชิงธุรกิจอื่นร่วมด้วย มีระดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จแบบถ่วงน้ำหนัก ระดับมาก คือ 3.98 และ 3.53 ตามลำดับ

ตารางที่ 11 รูปแบบการบริหารจัดการของกลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพ มุมมองด้านความมีประสิทธิภาพในการบริหารการเงิน

ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของกลุ่มออมทรัพย์ (มุมมองด้าน ความมีประสิทธิภาพในการบริหารการเงิน)	ระดับความสำคัญของปัจจัย					ค่าเฉลี่ย ถ่วงน้ำหนัก	แปล ความ
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด		
1) มีการปล่อยเงินกู้ให้สมาชิกและดำเนินกิจกรรมเชิงธุรกิจอื่นร่วมด้วย	28 (11.7)	17 (7.1)	54 (22.5)	83 (34.6)	58 (24.2)	3.53	มาก
2) ผลการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มที่ผ่านมาได้รับผลกำไร	8 (3.3)	10 (4.2)	39 (16.3)	104 (43.3)	79 (32.9)	3.98	มาก

ที่มา: จากการวิเคราะห์

หมายเหตุ: ตัวเลขใน () แสดงค่าร้อยละ

3) ด้านการพัฒนาขีดความสามารถของกลุ่ม

จากผลการวิเคราะห์พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพด้านการพัฒนาขีดความสามารถของกลุ่ม นั้น คณะกรรมการ/เจ้าหน้าที่เข้ารับการอบรม/สัมมนา/ดูงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการเงินทุน มีระดับความสำคัญของปัจจัยระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 37.5 คณะกรรมการ/เจ้าหน้าที่เข้าร่วมแลกเปลี่ยนแนวคิดหลักการ วิธีการดำเนินงานกับองค์กรภายนอก มีระดับความสำคัญของปัจจัยระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 36.7 คณะกรรมการ/เจ้าหน้าที่เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่ม/กองทุนอื่น ๆ/เครือข่ายอื่น ๆ มีระดับความสำคัญของปัจจัยระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 39.2 มีการจัดอบรม/ศึกษาดูงานเพื่อพัฒนาความรู้ในการประกอบอาชีพแก่สมาชิก มีระดับความสำคัญของปัจจัยระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 35.0 มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิกด้วยกัน/สมาชิกกลุ่มกับสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์อื่น/สมาชิกกลุ่มกับองค์กรหรือแหล่งเงินทุนอื่น มีระดับความสำคัญของปัจจัยระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 30.8 และ ส่งเสริมกิจกรรมที่ใช้ฐานทรัพยากรภายในชุมชน ในระดับครัวเรือนหรือระดับชุมชน เช่น ส่งเสริมการทำปุ๋ยชีวภาพเพื่อลดต้นทุนการผลิต การจัดทำแผนชุมชน เป็นต้น มีระดับความสำคัญของปัจจัยระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 35.4 (ดังตารางที่ 12)

จากตารางที่ 12 ระดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพ ในมุมมองด้านการพัฒนาขีดความสามารถของกลุ่ม แบบถ่วงน้ำหนักนั้น พบว่า คณะกรรมการ/เจ้าหน้าที่เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่ม/กองทุนอื่น ๆ/เครือข่ายอื่น ๆ, คณะกรรมการ/เจ้าหน้าที่เข้ารับการอบรม/สัมมนา/ดูงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการเงินทุน, คณะกรรมการ/เจ้าหน้าที่เข้าร่วมแลกเปลี่ยนแนวคิดหลักการ วิธีการดำเนินงานกับองค์กรภายนอก, และ ส่งเสริมกิจกรรมที่ใช้ฐานทรัพยากรภายในชุมชน ในระดับครัวเรือนหรือระดับชุมชน เช่น ส่งเสริมการทำปุ๋ยชีวภาพเพื่อลดต้นทุนการผลิต การจัดทำแผนชุมชน เป็นต้น นั้นมีระดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จแบบถ่วงน้ำหนัก ระดับมาก คือ 3.78, 3.67, 3.66 และ 3.41 ตามลำดับ ในส่วนที่มีการจัดอบรม/ศึกษาดูงานเพื่อพัฒนาความรู้ในการประกอบอาชีพแก่สมาชิกและ มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิกด้วยกัน/สมาชิกกลุ่มกับสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์อื่น/สมาชิกกลุ่มกับองค์กรหรือแหล่งเงินทุนอื่น มีระดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนา กลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพ แบบถ่วงน้ำหนัก ระดับปานกลาง คือ 3.24 และ 3.15 ตามลำดับ

ตารางที่ 12 รูปแบบการบริหารจัดการของกลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพ ด้านการพัฒนาขีดความสามารถของกลุ่ม

ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของกลุ่มออมทรัพย์ (ด้านการพัฒนาขีดความสามารถของกลุ่ม)	ระดับความสำคัญของปัจจัย					ค่าเฉลี่ย ถ่วง น้ำหนัก	แปล ความ
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด		
1) คณะกรรมการ/เจ้าหน้าที่เข้ารับการอบรม/ สัมมนา/ดูงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการเงินทุน	9 (3.8)	5 (2.1)	90 (37.5)	89 (37.1)	47 (19.6)	3.67	มาก
2) คณะกรรมการ/เจ้าหน้าที่เข้าร่วมแลกเปลี่ยน แนวคิดหลักการ วิธีการดำเนินงานกับองค์กร ภายนอก	5 (2.1)	17 (7.1)	88 (36.7)	74 (30.8)	56 (23.3)	3.66	มาก
3) คณะกรรมการ/เจ้าหน้าที่เข้าร่วมแลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่างกลุ่ม/กองทุนอื่น ๆ/เครือข่ายอื่น ๆ	3 (1.3)	15 (6.3)	71 (29.6)	94 (39.2)	55 (22.9)	3.78	มาก
4) มีการจัดอบรม/ศึกษาดูงานเพื่อพัฒนาความรู้ ในการประกอบอาชีพแก่สมาชิก	22 (9.2)	41 (17.1)	84 (35.0)	43 (17.9)	50 (20.8)	3.24	ปาน กลาง
5) มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิก ด้วยกัน/สมาชิกกลุ่มกับสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ อื่น/สมาชิกกลุ่มกับองค์กรหรือแหล่งเงินทุนอื่น	22 (9.2)	47 (19.6)	74 (30.8)	68 (28.3)	29 (12.1)	3.15	ปาน กลาง
6) ส่งเสริมกิจกรรมที่ใช้ฐานทรัพยากรภายใน ชุมชน ในระดับครัวเรือนหรือระดับชุมชน เช่น ส่งเสริมการทำปุ๋ยชีวภาพเพื่อลดต้นทุนการผลิต การจัดทำแผนชุมชน เป็นต้น	20 (8.3)	29 (12.1)	65 (27.1)	85 (35.4)	41 (17.1)	3.41	มาก

ที่มา: จากการวิเคราะห์

หมายเหตุ: ตัวเลขใน () แสดงค่าร้อยละ

4. ด้าน การจัดสรรผลประโยชน์ / สวัสดิการ / ผลกำไรของกลุ่ม

ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพ ด้านการจัดสรร
ผลประโยชน์ / สวัสดิการ / ผลกำไรของกลุ่ม พบว่า การจัดสรรผลกำไรเป็นเงินปันผลและเฉลี่ยคืน
ให้แก่สมาชิกเป็นประจำ มีระดับความสำคัญของปัจจัยระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 59.6 การ
จัดสรรผลกำไรเก็บไว้เป็นทุนสำรอง / ทุนดำเนินการของกลุ่ม มีระดับความสำคัญของปัจจัยระดับ
มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50.4 การจัดสรรผลกำไรเป็นทุนในการจัดสวัสดิการแก่สมาชิก / ชุมชน มี
ระดับความสำคัญของปัจจัยระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 46.3 การจัดสวัสดิการแก่สมาชิกและ
ชุมชน มีระดับความสำคัญของปัจจัยระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 37.1 และ การจัดสวัสดิการ

ให้แก่สมาชิก / ครั้วเรือน ในชุมชนอย่างทั่วถึง มีระดับความสำคัญของปัจจัยระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 31.7

ตารางที่ 13 รูปแบบการบริหารจัดการของกลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพ ด้านการจัดสรรผลประโยชน์ / สวัสดิการ / ผลกำไรของกลุ่ม

ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของกลุ่มออมทรัพย์(ด้าน การจัดสรรผลประโยชน์ / สวัสดิการ / ผลกำไรของกลุ่ม)	ระดับความสำคัญของปัจจัย					ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก	แปลความ
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด		
1) การจัดสรรผลกำไรเป็นเงินปันผลและเฉลี่ยคืนให้แก่สมาชิกเป็นประจำ	4 (1.7)	5 (2.1)	35 (14.6)	53 (22.1)	143 (59.6)	4.36	มากที่สุด
2) การจัดสรรผลกำไรเก็บไว้เป็นทุนสำรอง / ทุนดำเนินการของกลุ่ม	16 (6.7)	4 (1.7)	40 (16.7)	59 (24.6)	121 (50.4)	4.10	มาก
3) การจัดสรรผลกำไรเป็นทุนในการจัดสวัสดิการแก่สมาชิก / ชุมชน	15 (6.3)	7 (2.9)	46 (19.2)	58 (24.2)	111 (46.3)	3.99	มาก
4) การจัดสวัสดิการแก่สมาชิกและชุมชน	9 (3.8)	13 (5.4)	62 (25.8)	67 (27.9)	89 (37.1)	3.89	มาก
5) การจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิก / ครั้วเรือนในชุมชนอย่างทั่วถึง	14 (5.8)	19 (7.9)	73 (30.4)	58 (24.2)	76 (31.7)	3.68	มาก

ที่มา: จากการวิเคราะห์

หมายเหตุ: ตัวเลขใน () แสดงค่าร้อยละ

จากตารางที่ 12 ระดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพ ด้านการจัดสรรผลประโยชน์ / สวัสดิการ / ผลกำไรของกลุ่ม แบบถ่วงน้ำหนักนั้นพบว่า การจัดสรรผลกำไรเป็นเงินปันผลและเฉลี่ยคืนให้แก่สมาชิกเป็นประจำ มีระดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จแบบถ่วงน้ำหนัก ระดับมากที่สุด คือ 4.36 ส่วน การจัดสรรผลกำไรเก็บไว้เป็นทุนสำรอง / ทุนดำเนินการของกลุ่ม, การจัดสรรผลกำไรเป็นทุนในการจัดสวัสดิการแก่สมาชิก / ชุมชน, การจัดสวัสดิการแก่สมาชิกและชุมชน และ การจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิก / ครั้วเรือน ในชุมชนอย่างทั่วถึง มีระดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพแบบถ่วงน้ำหนัก ระดับมาก คือ 4.10, 3.99 3.89 และ 3.68 ตามลำดับ

5. รูปแบบการบริหารจัดการของกลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพ แต่ละมุมมอง

จากผลการวิเคราะห์ พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการของกลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพสูงขั้นนั้น มุมมองด้านความโปร่งใส, มุมมองการจัดการทรัพยากรและเงินทุน และ มุมมองด้าน

คณะกรรมการ นั้นมีระดับการบริหารจัดการของกลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก ระดับ มากที่สุด คือ 4.45, 4.38 และ 4.24 ตามลำดับ ดังตารางที่ 13

ตารางที่ 14 รูปแบบการบริหารจัดการของกลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพ แต่ละมุมมอง

มุมมองด้านต่างๆ	ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก	แปลความ
1) มุมมองด้านคณะกรรมการ	4.24	มากที่สุด
2) มุมมองด้านสมาชิก	4.04	มาก
3) มุมมองด้านกฎระเบียบ	4.18	มาก
4) มุมมองด้านการบริหารจัดการ	3.99	มาก
6) มุมมองด้านการจัดการทรัพยากรและเงินทุน	4.38	มากที่สุด
7) มุมมองด้านความโปร่งใส	4.45	มากที่สุด
8) มุมมองด้านความมีประสิทธิภาพในการบริหารการเงิน	3.76	มาก

ที่มา: จากการวิเคราะห์

จากตารางที่ 14 ในส่วนของ มุมมองด้านกฎระเบียบ, มุมมองด้านสมาชิก, มุมมองด้านการบริหารจัดการและ มุมมองด้านความมีประสิทธิภาพในการบริหารการเงิน นั้น พบว่า มีระดับการบริหารจัดการของกลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพสูง ซึ่งมีค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก ระดับมาก คือ 4.18, 4.04, 3.99 และ 3.76 ตามลำดับ

6. ปัจจัยและกระบวนการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น แต่ละด้าน

จากผลการวิเคราะห์ ปัจจัยและกระบวนการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น แต่ละด้าน นั้นพบว่า ปัจจัยโดยรวมในด้านการบริหารทรัพยากรและเงินทุน, ด้านโครงสร้างและกระบวนการทำงาน, ด้านการจัดสรรผลประโยชน์ / สวัสดิการ / ผลกำไรของกลุ่ม และด้านการพัฒนาขีดความสามารถของกลุ่ม นั้นเป็นปัจจัยที่จะนำมาสู่ความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์ในการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์ ซึ่งมีระดับปัจจัยและกระบวนการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ระดับมาก คือ 4.19, 4.11, 4.01 และ 3.51 ตามลำดับดังตารางที่ 15

ตารางที่ 15 ผลการวิเคราะห์ ปัจจัยและกระบวนการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น แต่ละด้าน

มุมมองด้านต่างๆ	ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก	แปลความ
1) ด้านโครงสร้างและกระบวนการทำงาน	4.11	มาก
2) ด้านการบริหารทรัพยากรและเงินทุน	4.19	มาก
3) ด้านการพัฒนาขีดความสามารถของกลุ่ม	3.51	มาก
4) ด้านการจัดสรรผลประโยชน์ / สวัสดิการ / ผลกำไรของกลุ่ม	4.01	มาก

ที่มา: จากการวิเคราะห์

ต้นฉบับไม่มีหน้า 55 – 56

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ. 2530. การพึ่งตนเองศักยภาพในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ: สภาคาทอริกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2548. การสร้างฐานเศรษฐกิจที่มั่นคงและยั่งยืน. เอกสารประกอบการสัมมนา 24 มีนาคม 2548
- จรัญ พุเต็มวงศ์. 2535. กระบวนการทางการศึกษาและปัจจัยที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และคณะ. 2541. เศรษฐกิจชุมชนชาวนา. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- ชัยณรงค์ พุกผาสุข. 2540. เครือข่ายความสัมพันธ์ของกลุ่มผู้ผลิตงานหัตถกรรมชุมชนชนบทภาคเหนือ. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชาติชาย มณีกาญจน์. 2534. ศักยภาพขององค์กรชุมชนในการจัดการกองทุนหมุนเวียน. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาการศึกษานอกระบบ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ดำรงค์ อองคะเสน. 2540. การรวมกลุ่มของสตรีกับการพัฒนาในชุมชนชนบท. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทัศนัย พิริยาสัยสันติ. 2537. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสถาบันชุมชน: กรณีศึกษากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านทุ่งมน จังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นันทิยา หุตานวัตร และ ณรงค์ หุตานวัตร. 2542. SWOT การวางแผนกลยุทธ์ชุมชน. อุบลราชธานี : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา
- นันทิยา หุตานวัตร และ ณรงค์ หุตานวัตร. 2547. การพัฒนาองค์กรชุมชน. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน
- นัยรัตน์ เหลี่ยมวานิช. 2547. กระบวนการเรียนรู้ การรวมกลุ่มและการมีส่วนร่วมของกลุ่มสตรีผู้ประกอบอาชีพทอผ้าพื้นเมือง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุญบง ชัยเจริญ และวันชัย ธรรมสังการ. 2535. ปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้สตรีประสบความสำเร็จทางธุรกิจ: กรณีศึกษาภาคใต้ของประเทศไทย. ศูนย์วิจัยและพัฒนาสตรี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

- ประวิทย์ เพชรมี. 2538. การมีส่วนร่วมของกลุ่มสตรีในการทำกิจกรรมพัฒนาชุมชน จังหวัด
เชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ผ่องผิว หิรัญรังสิต. 2539. การรวมกลุ่มสตรีในชนบท: กรณีศึกษากลุ่มสตรีบ้านศรีดอนมูล ตำบล
ชมพูอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2532. การพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เรือง สุขสวัสดิ์. 2539. เกษตรกรรมกับการจัดการกองทุนพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการ
เผยแพร่และส่งเสริมงานพัฒนาชนบท.
- ลลนา โสมมะนะวัณณ์. 2541. การรวมกลุ่มและศักยภาพในการแก้ปัญหาของชุมชนในชนบท
ภาคเหนือ. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วรรณิการ์ หุ่นภู. 2546. ผลกระทบต่อชุมชนจากการรวมกลุ่มของสตรีในชนบท. วิทยานิพนธ์ศึกษา
ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุรีพร แสงคำมา. 2545. การรวมกลุ่มผู้ปลูกส้มพันธุ์สายน้ำผึ้ง ตำบลแม่สาว อำเภอแม่เมาะ จังหวัด
เชียงใหม่. การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อรทัย อาจอ่ำ. 2531. ชุมชนแข่งกี: วิถีชีวิตและกระบวนการพัฒนาสู่การพึ่งพาตนเอง. กรุงเทพฯ:
สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อรอนงค์ ธรรมกุล. 2539. การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น. วิทยานิพนธ์
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อดิน รพีพัฒน์. 2530. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในภาพสังคมและวัฒนธรรม
ไทย. วารสารสังคมพัฒนา. ฉบับที่ 1 (มกราคม 2530).
- Arun, T., D. Hulme., I. "Martin and S. Rutherford. 2005". **Finance for the poor: The way
forward**. Cheltenham: Edward Elgar Press.
- Berger, A.N., and D.B. Humphrey. 1997. "Efficiency of Financial Institutions: International
Survey and Directions for Future Research." **European Journal of Operational
Research**. 98: 175 – 212.
- Casson, R. J. 2006. "Possible Role of Excitotoxicity in the Pathogenesis of Glaucoma". **Clinical
& Experimental Ophthalmology**. 34: 54–63.

- Charnes, A., W.W. Cooper, A. Lewin, and L.M. Seiford. 1995. **Data Envelopment Analysis: Theory, Methodology and Applications**. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Charnes, A., W.W. Cooper, and E. Rhodes. 1978. "Measuring Efficiency of Decision Making Units." **Journal of Operations Research**. 2: 429 – 444.
- Das, A., and S. Ghosh. 2006. "Financial Deregulation and Efficiency: An Empirical Analysis of Indian Banks during the Post Reform Period." **Review of Financial Economics**. 15: 193 – 221.
- Frexias, X., and J. C. Rochet. 1997. **Microeconomics of banking**. Cambridge: MIT Press.
- Fried, H.O., C.A.K. Lovell, and S. Yaisawarng. 1999. "The Impact of Mergers on Credit Union Service Provision." **Journal of Banking and Finance**. 23: 367 – 386.
- Fukuyama, H., Gue, R., and Weber, W.L. 1999. "Efficiency and Ownership: Evidence from Japanese Credit Cooperative." **Journal of Economics and Business** 51. pp 473-487.
- Gibson, James L., Ivancevich, J.M., and Donnelly, J.H. 1979. **Organization: Structure, Processes, Behavior**. Dallas, Texas: Business Publications, Inc.
- Haslem, J.A.; C.A. Scheraga, and J.P. Bedingfield. 1999. "DEA Efficiency Profiles of U.S. Banks Operating Internationally." **International Review of Economics and Finance**. 8: 165 – 182.
- Jahanshahloo, G.R.; A.R. Amirteimoori; and S. Kordrostami. 2004. "Measuring the Multi-component Efficiency with Shared Inputs and Outputs in Data Envelopment Analysis." **Applied Mathematics and Computation**. 155: 283–293.
- Josefson, A.B. and J.L.S. Hansen. 2004. "Species Richness of Benthic Macro Fauna in Danish Estuaries and Coastal Areas." **Global Ecology and Biogeography**. 13: 273–288.
- Miller, S.M., and A.G. Noulas. 1996. "The Technical Efficiency of Large Bank Production." **Journal of Banking and Finance**. 20: 495 – 509.
- Resti, A. 1997. "Evaluating the Cost-efficiency of the Italian Banking System: What Can be Learned from the Joint Application of Parametric and Non-parametric Technique." **Journal of Banking and Finance**. 21: 221 – 250.
- Stanton, K.R. 2002. "Trends in Relationship Lending and Factors Affecting Relationship Lending Efficiency." **Journal of Banking and Finance**. 26: 127 – 152.

ภาคผนวก

แบบสอบถามเลขที่

แบบสำรวจโครงการวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพทางเศรษฐศาสตร์ของกลุ่มออมทรัพย์ในเขตภาคเหนือตอนบน”

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่ม

1. ชื่อกลุ่ม.....
2. ประเภทกลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่ม/สหกรณ์เครดิตยูเนียน
3. ที่ตั้ง.....
4. ก่อตั้งเมื่อปี.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลทางด้านการบริหารจัดการในรอบ 3 ปี

รายการ	จำนวนเงิน (บาท/ปี)	
	2552	2553
1.จำนวนสมาชิก (คน)		
2.จำนวนพนักงานที่ทำงานเต็มเวลา (คน)		
3.ทรัพย์สิน		
1) เงินฝากธนาคารอื่น		
2) เงินให้สมาชิกกู้		
3) เงินลงทุนทรัพย์สินอื่น		
4) มูลค่าที่ดิน อาคาร และเครื่องใช้สำนักงาน		
4.หนี้สิน		
5) เงินรับฝากออมทรัพย์		
6) เงินรับฝากประจำ		
7) เงินกู้ยืมจากสถาบันอื่น		
5.ทุน		
8) ทุนเรือนหุ้น		
9) กำไรสะสม		
10) เงินกองทุนสวัสดิการสมาชิก		

รายการ	จำนวนเงิน (บาท/ปี)	
	2552	2553
6. รายได้		
11) ดอกเบี้ยรับ		
12) รายได้อื่นๆ		
13) เงินได้เปล่าจาก องค์การรัฐ/เอกชน		
7. ค่าใช้จ่าย		
12) ดอกเบี้ยจ่ายเงินกู้ยืม		
13) ดอกเบี้ยจ่ายเงินรับฝาก		
14) เงินเดือน/ค่าจ้างพนักงาน		
15) ค่าใช้จ่ายอื่นๆ		

หมายเหตุ:

เงินฝากธนาคารอื่น หมายถึง บัญชีเงินฝากธนาคารที่มีอยู่ไม่ว่าจะเป็นบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน บัญชีเงินฝากออมทรัพย์ บัญชีเงินฝากประจำ

เงินให้สมาชิกกู้ หมายถึง การที่กลุ่มออมทรัพย์ให้สมาชิกกู้ยืมเงินจำนวนหนึ่ง โดยมีกำหนดเวลาชำระหนี้ที่แน่นอน ซึ่งอาจจะชำระหนี้ครั้งเดียวเต็มจำนวน หรือผ่อนชำระเป็นงวดๆ โดยกลุ่มออมทรัพย์จะคิดดอกเบี้ยตามอัตราที่ตกลงกัน

เงินลงทุนทรัพย์สินอื่น หมายถึง เงินที่นำไปลงทุนในทรัพย์สินอื่น เช่น พันธบัตรรัฐบาล กองทุนรวม ทองคำ เพื่อหวังผลตอบแทน หรือรายได้

มูลค่าที่ดิน อาคาร และเครื่องใช้สำนักงาน หมายถึง ราคาของที่ดิน อาคาร และเครื่องใช้สำนักงาน ณ เวลาปัจจุบัน

เงินรับฝากออมทรัพย์ หมายถึง จำนวนเงินที่รับฝากจากสมาชิกและกลุ่มออมทรัพย์อื่น ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งหมดภายในปีนั้น

เงินรับฝากประจำ หมายถึง เงินที่สมาชิกรับฝากไว้กับกลุ่มออมทรัพย์ มีกำหนดระยะเวลาฝากต่อครั้ง

ทุนเรือนหุ้น หมายถึง มูลค่าหุ้นรวมทั้งหมดของสมาชิกภายในปีนั้น

กำไรสะสม	หมายถึง กำไรดำเนินงานกิจการซึ่งอาจจะได้กำไร / ขาดทุนสุทธิ ที่สะสมตั้งแต่เริ่มกิจการ
เงินกองทุนสวัสดิการสมาชิก	หมายถึง เงินที่จัดเก็บจากสมาชิกเป็นประจำทุกเดือน เพื่อนำเงินที่ได้มาช่วยเหลือสมาชิกในกลุ่มออมทรัพย์
ดอกเบี้ยที่ได้รับ	หมายถึง ดอกเบี้ยที่ได้รับจากการปล่อยกู้, จากเงินฝากธนาคารสถาบันการเงิน และกลุ่มออมทรัพย์อื่น ๆ รวมถึงดอกเบี้ยค้างรับ ที่เกิดขึ้นทั้งหมดภายในปีนั้น
รายได้อื่น	หมายถึง รายได้ที่ไม่ใช่จากดอกเบี้ยเงินกู้ที่ได้รับ เช่น ดอกเบี้ยเงินฝากจากธนาคาร ค่าธรรมเนียมในสมัครเป็นสมาชิก
เงินได้เปล่าจาก องค์กรรัฐ/เอกชน	หมายถึง เงินที่ได้มาโดยไม่ต้องชำระคืน เช่นเงินบริจาค เงินอุดหนุนต่างๆ
ดอกเบี้ยจ่ายเงินกู้ยืม	หมายถึง ดอกเบี้ยที่ต้องจ่าย จากเงินกู้ธนาคารสถาบันการเงิน และกลุ่มออมทรัพย์อื่น ๆ รวมถึงดอกเบี้ยค้างจ่าย ที่เกิดขึ้นทั้งหมดภายในปีนั้น
ดอกเบี้ยจ่ายเงินรับฝาก	หมายถึง ดอกเบี้ยที่ต้องจ่ายให้กับสมาชิกที่ฝากเงินทั้งฝากประจำและไม่ประจำ
เงินเดือน/ค่าจ้างพนักงาน	หมายถึง ค่าตอบแทนที่ผู้ปฏิบัติงานได้รับจากนายจ้างในรูปของรายได้ประจำที่แน่นอน เป็นการเหมาจ่ายเป็นงวดไม่ขึ้นกับชั่วโมงทำงาน อาจจ่ายเป็นรายสัปดาห์ หรือรายเดือนก็ได้
ค่าใช้จ่ายอื่นๆ	หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการของสหกรณ์ เช่น ค่าสวัสดิการ, เงินเดือนค่าเบี้ยประชุม, ค่าน้ำประปา, ค่าไฟฟ้า, ค่าโทรศัพท์, ค่าน้ำมันรถ, ค่าถ่ายเอกสาร เป็นต้น

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์

คำชี้แจง กรุณาใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ โดยมีลำดับคะแนนและความหมาย ดังนี้

ระดับ 1 หมายถึง มีผลน้อยที่สุด

ระดับ 2 หมายถึง มีผลน้อย

ระดับ 3 หมายถึง มีผลปานกลาง

ระดับ 4 หมายถึง มีผลมาก

ระดับ 5 หมายถึง มีผลมากที่สุด

รูปแบบการบริหารจัดการของกลุ่มออมทรัพย์	ระดับความสำคัญของปัจจัย				
	1	2	3	4	5
1. ด้านโครงสร้างและกระบวนการทำงาน					
<u>คณะกรรมการ</u>					
1. คณะกรรมการทุกคนมาจากการเลือกตั้งโดยสมาชิก					
2. มีการกำหนดบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของคณะกรรมการชัดเจน					
3. คณะกรรมการมีความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการของกลุ่มออมทรัพย์เป็นอย่างดี					
4. คณะกรรมการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกด้วยความเป็นธรรมและมีใจเป็นกลาง					
5. คณะกรรมการมีความเสียสละและเห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนรวม					
6. คณะกรรมการมีการตัดสินใจอย่างเหมาะสม และเป็นที่ยอมรับได้					
7. คณะกรรมการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต					
8. คณะกรรมการปฏิบัติงานได้ตรงตามแผนที่วางไว้					
9. มีการประชุมคณะกรรมการเป็นประจำทุกเดือน					
10. มีการจดบันทึกรายงานการประชุมทุกครั้ง					
<u>สมาชิก</u>					
11. สมาชิกมีความรู้ความเข้าใจในกฎระเบียบ ข้อบังคับของกลุ่ม					
12. สมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม					
13. สมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการดำเนินงานของกลุ่ม					

รูปแบบการบริหารจัดการของกลุ่มออมทรัพย์	ระดับความสำคัญของปัจจัย				
	1	2	3	4	5
14. สมาชิกมีส่วนร่วมในการเสนอแนะและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการประชุมต่าง ๆ ที่เปิดโอกาสให้สมาชิกเข้าร่วมประชุม					
15. สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่ม					
16. สมาชิกมีวินัยในการออมอย่างสม่ำเสมอ					
17. สมาชิกที่กู้เงินจากกลุ่มส่งคืนเงินกู้ตรงตามกำหนด					
กฎระเบียบ ข้อบังคับ					
18. กฎระเบียบ ข้อบังคับของกลุ่มกำหนดโดยคณะกรรมการของกลุ่มและบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร					
19. สมาชิกปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับทุกข้อ					
การบริหารจัดการและระบบข้อมูล					
20. ในการดำเนินงานของกลุ่มมีการวางแผนการดำเนินงานและปฏิบัติตามแผนที่วางไว้					
21. ทะเบียนข้อมูลของกลุ่ม ได้แก่ ทะเบียนสมาชิก ทะเบียนลูกหนี้ ทะเบียนครุภัณฑ์ ฯลฯ มีการจัดทำอย่างเป็นระบบ					
22. ข้อมูลของกลุ่ม ได้แก่ ทะเบียนสมาชิก ทะเบียนลูกหนี้ ทะเบียนครุภัณฑ์ ฯลฯ เป็นปัจจุบัน					
23. มีการเชื่อมโยงแหล่งเงินทุนทั้งภายในและภายนอกชุมชน					
2. ด้านการบริหารทรัพยากรและเงินทุน					
การจัดการทรัพยากรและเงินทุน					
24. มีการจัดทำเอกสารหลักฐานทางการเงินครบถ้วน					
25. มีการจัดทำเอกสารหลักฐานทางการเงินเป็นปัจจุบัน					
26. มีการจัดทำบัญชีครบถ้วน เป็นปัจจุบันและถูกต้องตามหลักบัญชี					
27. มีการนำเงินไปฝากกับสถาบันการเงินเป็นประจำทุกเดือน					

รูปแบบการบริหารจัดการของกลุ่มออมทรัพย์	ระดับความสำคัญของปัจจัย				
	1	2	3	4	5
28. มีการรายงานสถานะทางการเงินให้คณะกรรมการ, สมาชิกทราบ					
<u>ความโปร่งใส</u>					
29. มีการตรวจสอบบัญชีและหลักฐานทางการเงินต่าง ๆ ของกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ					
30. มีการบริหารจัดการทางการเงินอย่างเปิดเผย และสมาชิกสามารถตรวจสอบได้					
<u>ความมีประสิทธิภาพในการบริหารการเงิน</u>					
31. มีการปล่อยเงินกู้ให้สมาชิกและดำเนินกิจกรรมเชิงธุรกิจอื่นร่วมด้วย					
32. ผลการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มที่ผ่านมาได้รับผลกำไร					
3. การพัฒนาขีดความสามารถของกลุ่ม					
<u>การพัฒนาความรู้/ศักยภาพแก่บุคลากร</u>					
33. คณะกรรมการ/เจ้าหน้าที่เข้ารับการอบรม/สัมมนา/ดูงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการเงินทุน					
34. คณะกรรมการ/เจ้าหน้าที่เข้าร่วมแลกเปลี่ยนแนวคิดหลักการ วิธีการดำเนินงานกับองค์กรภายนอก					
35. คณะกรรมการ/เจ้าหน้าที่เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่ม/กองทุนอื่น ๆ/เครือข่ายอื่น ๆ					
36. มีการจัดอบรม/ศึกษาดูงานเพื่อพัฒนาความรู้ในการประกอบอาชีพแก่สมาชิก					
37. มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิกด้วยกัน/สมาชิกกลุ่มกับสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์อื่น/สมาชิกกลุ่มกับองค์กรหรือแหล่งเงินทุนอื่น					
38. ส่งเสริมกิจกรรมที่ใช้ฐานทรัพยากรภายในชุมชน ในระดับครัวเรือนหรือระดับชุมชน เช่น ส่งเสริมการทำปุ๋ยชีวภาพเพื่อลดต้นทุนการผลิต การจัดทำแผนชุมชน เป็น					

รูปแบบการบริหารจัดการของกลุ่มออมทรัพย์	ระดับความสำคัญของปัจจัย				
	1	2	3	4	5
ต้น					
4. การจัดสรรผลประโยชน์ / สวัสดิการ / ผลกำไรของกลุ่ม					
39. มีการจัดสรรผลกำไรเป็นเงินปันผลและเฉลี่ยคืนให้แก่สมาชิกเป็นประจำ					
40. มีการจัดสรรผลกำไรเก็บไว้เป็นทุนสำรอง / ทุนดำเนินการของกลุ่ม					
41. มีการจัดสรรผลกำไรเป็นทุนในการจัดสวัสดิการแก่สมาชิก / ชุมชน					
42. มีการจัดสวัสดิการแก่สมาชิกและชุมชน					
43. มีการจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิก / ครว้เรือน ในชุมชนอย่างทั่วถึง					